

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Dominik Plešr

**Analýza evropské politiky jako evropské
identity v čase**

Analysis of European policy as European identity in time

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Dominik Plešr**

Vedoucí práce: **PhDr. Mgr Jan Balon Ph.D.**

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

PLEŠR Dominik. *Analýza evropské politiky jako evropské identity v čase*. Praha 2015. 67s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Balon Ph.D.

Abstrakt

Cílem této práce bylo pomocí systematického hledání projevů evropské identity v evropské politice zodpovědět, zda *Lze v evropské politice spatřovat stopy po něčem, co je evropskou identitou?*. Na základě prostudované literatury a posledních mezinárodních výzkumů v oblasti tohoto téma, stanovil autor způsob, jakým bude zkoumat toto téma - tedy hledat evropskou identitu v politice samotné, než popisovat dějiny sousloví „evropské identita“. Díky charakteristice vymezených pojmů *politika* a *identita* autor prostřednictvím historické analýzy, analýzy dokumentů, především smluv Evropské unie a jí předcházejících organizací a analýzy přehledu statistických dat, tedy dotazníkového šetření Eurobarometr, analyzuje, zda a jak se projevuje evropská identita v evropské politice. Historická analýza přinesla rozdílné koncepty evropské identity - *křesťanství, spor s islámem, kolonialismus, věda (jako ideologie), smysl pro právo (zejména občanské a mezinárodní), člověk - sofista*, než analýza dokumentů Unie - *zastupitelská demokracie, svoboda, mír, bezpečí, lidská práva, smysl pro právo a hodnoty, z kterých jmenované hodnoty vzešly*. Nicméně, obě skupiny konceptů si neodporují, neboť koncepty z historické analýzy se snadno schovají do sousloví uvedeném ve smlouvách Evropské unie „... a hodnoty, z kterých tyto hodnoty vzešly“. Analýza šetření Eurobarometr zase ukázala, že se sice v posledních letech zvedlo evropské cítění, ale že občané Unie dělají rozdíl mezi evropskou identitou jako takovou, kterou považují za neexistující, a občanstvím v Unii. Ano, skutečně lze spatřovat stopy evropské identity v evropské politice, a to nejen v prohlášeních, ale i skutečných opatřeních zavedených ve smlouvách. Avšak tyto stopy evropské identity jsou vnímány především těmi, kteří projevují zájem o evropskou identitu, jako jsou politici, kteří ji tvoří či akademici, kteří ji zkoumají.

Abstract

The aim of this thesis was to answer the Question *Could we find something in European policy, what should to be the European identity?*, through systematic research. Author decided for the mode of research on the basis of the studied literature and last international studies of this theme - thus to find european identity in european policy, not to describe a history of collocation „European identity“. According to characteristic of terms „policy“ and „identity, author analyses, whatever and how European identity express in European policy, by historic analysis, by analysis of documents - treaties of the European Union and foregoing organisations -, and by analysis of the overview of statistic data - Eurobarometer research. Historic analysis expressed different concepts of european identity - *christianity, contradiction with islam, colonialism, science (like an ideology), rule of the law (particularly citizen´s law and international law), man - sophist* -, than analysis of documents of the Union -*representative democracy, liberty, peace, security, human rights, rule of the law, and values, from which these emerged*. Moreless, both of the groups of the concepts do not resist each other, because of we can include the concepts from historic analysis to collocation from treaties *„...and values, from which these emerged“*. The analysis of Eurobarometer research expressed, that on the one hand feelings about being European rised in last years, on the other hand citizens of the European Union make a difference between the European identity itself , which they do not respect as existing, and citizenship of the European Union. Positively yes, we can see marks of European identity in European policy, and not only in declarations, but also in single provisionsin of treaties. However, these marks are registred predominantly by politicians, who make it, or the scholars, who studied it.

Klíčová slova

evropská identita, politika, identita, Evropská unie, smlouvy, historická analýza, analýza dokumentů, Eurobarometr, sekundární analýza dat, Evropa

Keywords

European Identity, politics, identity, the European Union, Treaties, Historic analysis, analysis of documents, Eurobarometer, secondary data analysis, Europe

Rozsah práce: 130825 znaků - 72,675 NS

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil pouze uvedené zdroje a literaturu. Veškeré překlady cizojazyčného textu jsou mé vlastní.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely. Pouze k citování, ne k parafrázování.

V Praze dne ... 15.5.2015

Dominik Plešr

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Mgr. Janu Balonovi PhD. za vedení a kritiku mé bakalářské práce.

Mé díky si rovněž zaslouží Kristýna Obermajerová, Barbora Straková, Sebastián Plešr a Michaela Svobodová, kteří mi pomohli vůbec začít bakalářskou práci psát.

Institut sociologických studií
Projekt bakalářské práce

Autor: Dominik Plešr

Institut: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Studijní obor: Sociologie a sociální politika (SOSP)

Rok obhajoby: 2015

Název práce: *Analýza evropské politiky jako evropské identity v čase*

Title of work: *Analysis of European policy as European identity in time.*

Téma práce:

Evropská identita, a s ní související veřejná a sociální politika, je součástí diskuse nejenom politické, ale též kulturní. Hned se nám nabízí několik otázek jako: *Jak historie ovlivnila současné pozorování Evropské identity, jakožto i identity člověka? Co můžeme očekávat do budoucna a jak se zapojit do spoluutváření? Zamyšlení nad tímto tématem je téměř povinností každého uvědomělého občana nebo patriota, nebo prostě jen člověka, kterého alespoň trochu zajímá svůj osud. Při vypracování bakalářské práce bude použita historická analýza, analýza dokumentů a dotazníkové šetření s kvótním výběrem. Historická analýza se soustředí na analýzu událostí uběhlých a jejich dobového kontextu a zároveň se sleduje, jaký dopad měly na současnost. Analýza dokumentů slouží k sledování brainstormingu určitých aktérů a taky k zjištění, jaké ideje jsou těmito dokumenty propagovány. Kvótní výběr dotazníkového šetření umožňuje získat data od specifických lidí a kromě kontroly vzorku je zajištěna vyšší pravděpodobnost výskytu více názorů. Cílem této práce je tedy nalézt evropské ideje a zjistit, které události, politiky a faktory tyto ideje ovlivňovaly. Budou prozkoumány také programové prohlášení a kroky o směřování za budováním evropských hodnot. To bude komparováno s názory referenčního vzorku, což poskytne představu o tom, co evropská identita a ideje znamenají dnes a jak se tedy změnilo nebo nezměnilo.*

Theme of work:

European identity, with related public and social policy, is theme of political and cultural discussion. There is some questions for research *How history affected present view of European identity and view of human identity? What can we expect in the future and how to get involved in helping shape?* Thinking about this theme is obligation for every citizen or patriot, and human generally. In developing the thesis I will use historical analysis, document analysis and questionnaire survey with quota sampling. Historical analysis focuses on the analysis of events elapsed and their historical context while watching the impact should the present. Document analysis is used to monitor brainstorm some actors and also to determine what ideas are promoted by these documents. Quota sampling questionnaire survey allows to obtain data from specific people, in addition to the control sample is more likely to ensure more views Goal of this work is to find European identities and to determine factors, events and policies, which affected the European identity. It will be researched policy statements about building European ideas. All these findings will be compared with opinion of sample of people. This comparison will give us an idea what means European identity and European ideas in nowadays and give us idea about changing of European identity and European ideas.

Struktura práce:

1 Úvod

2 Historická analýza

2.1 Tradiční fáze

2.2 Následný vývoj

2.3 Podložené odhady

3. Kulturní analýza

3.1 Vzorek a práce s ním

3.2 Dotazník

3.3. Vyhodnocení získaných dat

4. Meta analýza

4.1 Komparace a syntéza partů 2 a 3

5. Závěr - obsahové a formální zhodnocení práce

Příloha č.1 Vzorek (graf)

Příloha č.2 Vzor dotazníku

Příloha č.3 Sebraná data

Klíčová slova:

Veřejná politika, identita, Evropa, Česká republika, kolonialismus, světová válka, Druhá světová válka, Třetí světová válka, Multikulturalismus, koncept "člověk", sociologické aspekty

Key words:

Public policy, the Europe, the Czech Republic, colonialism, World war, Second World war, Third World war, multiculturalism, concept of human, sociological aspects

Teze práce:

"Druhá světová válka - vyústění kolonialistické politiky"

"Křesťanství jako spojující prvek Evropanů"

" Evropa si nepřipouští fatalistické scénáře"

" Evropské území jako mnohonárodnostně nestabilní"

" Evropan je identita pouze zlomku lidstva ve zlomku jeho historie"

" Sebehodnocení jako Evropana nebo Čecha není zásadní
pro současnou českou společnost".

Literatura:

BAYLEY, Paul a Geoffrey WILLIAMS. *European identity: what the media say*. New York: Oxford University Press, 2012, xvi, 320 p. ISBN 978-019-9602-308

DELANTY, GERARD (1995a) 'The Limits and Possibilities of a European Identity: A Critique of Cultural Essentialism', *Philosophy and Social Criticism* 21(4): 15–36.

FANON, Frantz. *Černá kůže, bílé masky: postkoloniální myšlení I*. Vyd. 1. Praha: Tranzit, 2011, 191 s. Navigace, sv. 8. ISBN 978-808-7259-122.

GELLNER, Ernest a [z anglického originálu ... přeložila Eva MUSILOVÁ]. *Pluh, meč a kniha: struktura lidských dějin*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 978-808-5959-871.

HAYWOOD, John. *Encyklopedie Historie světa: Atlas světových dějin*. 1. vyd. Praha: Columbus, 1998, neprav. str. ISBN 80-859-2881-7.

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 4., rozš. vyd. Praha: Portál, 2012, 734 s. ISBN 978-80-262-0200-4. (pro dotazníkovou část práce)

JANSEN, Jürgen Osterhammel; Jan C. *Kolonialismus: Geschichte, Formen, Folgen*. 7., vollst. überarb. und aktualis. Aufl., Orig.-Ausg. München: Beck, 2012. ISBN 978-340-6639-807.

Krise eurozóny: současný stav a perspektivy: souhrnná publikace z vědeckopopularizačního semináře ... : Brno, 22. listopadu 2013 [v Moravském zemském muzeu]. 1. vyd. Praha: Newton College ve spolupráci se Vzdělávacím střediskem na podporu demokracie, 2013, 160 s. ISBN 978-808-7764-015.

LAMBERT, David a Alan LESTER. *Colonial lives across the British Empire: imperial careering in the long nineteenth century*. New York: Cambridge University Press, 2006, xv, 376 p. ISBN 05-218-4770-2.

PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník: I. svazek A-O*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.

PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník: I. svazek P-Z*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.

SETON-WATSON, HUGH (1989) 'What is Europe, Where is Europe? From Mystique to Politique', in G. Schöpflin and N. Wood (eds) *In Search of Central Europe*. Cambridge: Polity Press.

ZNEBEJÁNEK, František. *Mezi konfliktem a kooperací: jednotná teorie konfliktu a kooperace*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2013, 167 s. Studie (Sociologické nakladatelství), sv. 95. ISBN 978-807-4191-541.

Konzultant/vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jan Balon Ph.D

OBSAH

ÚVOD	4
1. VYMEZENÍ VÝZKUMU	5
1.1 CÍLE VÝZKUMU	5
1.2 VÝZKUMNÁ OTÁZKA.....	5
2. VYMEZENÍ POJMŮ	6
2.1 POLITIKA	6
2.2 IDENTITA	7
3. METODOLOGIE	9
3.1 DESKRIPTIVE METODOLOGICKÝCH TECHNIK POUŽITÝCH V TÉTO PRÁCI.....	9
3.1.1 <i>Historická analýza (výzkum)</i>	9
3.1.2 <i>Analýza dokumentů</i>	9
3.1.3 <i>Přehled statistických šetření</i>	9
3.2 K OBHAJOBĚ METODOLOGIE	10
4. TÉMA PŘEHLED	11
4.1 SHRNUÍ PŘEHLEDU	15
5. HISTORICKÁ ANALÝZA	16
5.1 ÚVOD K HISTORICKÉ ANALÝZE	16
5.2 KLÍČ K PROVEDENÍ HISTORICKÉ ANALÝZY	16
5.3 HISTORICKÁ ANALÝZA OBSAHU EVROPSKÉ IDENTITY	17
6. KRITICKÝ SOUHRN HISTORICKÉ ANALÝZY	24
7. ANALÝZA DOKUMENTŮ	25
7.1 ÚVODNÍ SLOVO K ANALÝZE DOKUMENTŮ	25
7.2 POSTUP ANALÝZY DOKUMENTŮ	25
7.3 BRUSELSKÝ PAKT (A PAŘÍŽSKÁ DOHODA)	26
7.4 MERGERSKÁ SMLOUVA.....	31
7.5 DEKLARACE EVROPSKÉ IDENTITY.....	33
7.6 MAASTRICHTSKÁ SMLOUVA	36
7.7 LISABONSKÁ SMLOUVA.....	38
8. KRITICKÝ SOUHRN ANALÝZY DOKUMENTŮ	42
9. PŘEHLED STATISTICKÝCH ŠETŘENÍ	44
9.1 ÚVODNÍ SLOVO K PŘEHLEDU STATISTICKÝCH ŠETŘENÍ	44
9.2 POSTUP PŘEHLEDU STATISTICKÝCH ŠETŘENÍ.....	44
9.3 EUROBAROMETR 1982.....	45
9.4 EUROBAROMETR 1990.....	46
9.5 EUROBAROMETR 1998.....	47
9.6 EUROBAROMETR 2007.....	48
9.7 EUROBAROMETR 2014.....	50
10. KRITICKÝ SOUHRN STATISTICKÉHO PŘEHLEDU	52
11. REFLEXE	54
ZÁVĚR	56

SUMMARY	57
POUŽITÁ LITERATURA.....	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	63
PŘÍLOHY	64

Seznam zkratek použitých v práci:

- CCCP - totéž, co SSSR
- EB - Eurobarometr
- EC - European Communities anebo European Commission
- ES - Evropská Společenství
- EU - European Union, The / Evropská Unie
- OSN - Organizace Spojených národů
- R-U - Rakousko - Uhersko
- RVHP - Rada Vzájemné Hospodářské Pomoci
- SSSR - Svaz sovětských socialistických republik
- UN - United Nations, The
- USA - United States of America, The
- V4 - Visegrádská čtyřka
- VB - Velká Británie
- VFR - Velká francouzská revoluce
- WEU - West European Union (Západní Evropská Unie)
- ZEU - Západní Evropská Unie

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je *Analýza evropské politiky jako evropské identity v čase*. Z hlediska sociologie se jedná o relevantní téma kvůli zkoumání identity, z hlediska veřejné politiky se jedná o relevantní téma kvůli zkoumání prostřednictvím politiky (politických dokumentů).

Hledání evropské identity je tím aktuálnější, když se utahují pouta globalizace, v nichž stát jako tradiční instituce nemůže existovat, když Evropě hrozí čím dál více vnější nebezpečí, a právě když jí neméně hrozí zlom ve vlně materiální a metafyzické prosperity. Ptát se v takové situaci po evropské identitě znamená hledat klíč k řešení problémů prostřednictvím průzkumu svých specifík. Evropská identita je v dnešních dnech nejvíce spojována s Evropskou unií. Avšak sama Evropa je charakteristická rozličnými kulturami a specifickou historií. Kdo ví, co je opravdu evropské a kde Evropa končí a začíná. S jakou jistotou můžeme tvrdit, že existuje pomyslný obyvatel Evropy – sjednocující identita Evropana. Je to spíše otázka vybízející k debatě či k bádání, než k přímé odpovědi. Každopádně je zajímavé sledovat debatu o této identitě a debatu o tom, kdo smí a nesmí debatovat na toto téma. Také proto se tímto tématem v poslední době začala zabývat akademická sféra v zahraničí, příznačně v zakládajících zemích EU – Německo, Francie, Velká Británie atd. Na první pohled by se zdálo, že tyto státy musí mít jasno.

Subjektivními důvody k výběru právě tohoto tématu byly především tyto: za prvé můj osobní zájem o světovou politiku, která je čím dál dynamičtější a ve které se viditelně zmenšuje síla tradičního státu. Za druhé pak slabé zastoupení této tematiky v českém výzkumu, což je zjevně dáno vysokým podílem euroskepticismu v populaci České republiky.

Cílem mé práce je učinit historickou analýzu evropské identity a dále analýzu dokumentů - průzkum smluv a souvisejících dokumentů Evropské unie a jí předcházejících organizací. Z hlediska zkoumání bych měl být na závěr schopen zodpovědět svou výzkumnou otázku: *Lze spatřovat v Evropské politice stopy po něčem, co je evropskou identitou?*

Věřím, že svým zkoumáním objasním, co lze v rámci tohoto tématu zkoumat a případně inspiroji jiné (studenty) v jeho dalším rozvíjení.

1. VYMEZENÍ VÝZKUMU

1.1 Cíle výzkumu

Nalézt pomocí vhodně zvolených metodologických postupů projevy evropské identity v evropské politice, a to dle vymezeného chápání pojmů. Závěry nazírání, jak prostřednictvím historické analýzy, tak analýzy dokumentů, budu nejdříve komparovat, abych je následně syntetizoval. Reflexi evropského lidu k pojmu evropská identita představím pomocí statistických výzkumů veřejného mínění. Na základě všech těchto poznatků zodpovím výzkumnou otázku. Cílem výzkumu však není saturace tématu, na to by byla potřeba větší výzkumný prostor a aparát.

1.2 Výzkumná otázka

Výzkumnou otázkou je následující: *Lze spatřovat v evropské politice stopy po něčem, co je evropskou identitou?* Stanovení otázky vzešlo ze samotného hledání, a to při zamyšlení, jak Evropskou identitu v politice zkoumat, a zároveň z vymezení ústředních pojmů práce. K výzkumné otázce se přiřazují dílčí výzkumné otázky: *Co tvořilo skutečně evropskou identitu? Jak je promována evropská identita v dokumentech Evropské unie?* Tyto dílčí otázky odpovídají dvěma analýzám, avšak neslouží k přímému rozdělení tématu, pravděpodobněji k definování rozdílných aspektů téže věci. Odpovědi na dílčí otázky by měly pomoci při konstrukci závěru práce a zodpovězení hlavní výzkumné otázky.

2. VYMEZENÍ POJMŮ

Pokud máme zodpovědět otázku určitého společenského problému, je třeba znát kontext myšlenek, jakýsi spirit, ze kterého byla počata. Proto zde uvádím „vymezení pojmů“. Je třeba, aby byla práce čtena a pochopena právě v tomto vymezení. Nelze ji tedy v rámci prvního či druhého čtení číst prostřednictvím jiné, ad-hoc stanovené teorie. Tím ale nechci říct ani to, že samo, zde stanovené, „vymezení pojmů“ není ovlivněno sociologickými teoriemi, ani to, že bych se bránil konstruktivní kritice. „Vymezení pojmů“ poskytuje práci (a bádání, jež ji předcházelo) ukotvení a zároveň tedy i legitimitu pro výroky a dedukce na dalších řádcích.

2.1 *Politika*

Slovo *politika* pochází z řeckého *politicos*. *Politicos* znamená správa, správa věcí svěřených. Ze sociologického dilematu *člověk – společnost* je správa věcí veřejných situací, kdy se každý jednotlivý člen „societa“ musí podřídít tomu konsensu, jež ve skupině převládá. Konsensu vložit funkci věcí veřejných do rukou osoby (osob), která tak bude činit s těmi nejlepšími úmysly a tím nejlepším způsobem.

Ale i proces spravování je ovlivněn (spolu konstruován) oponenty. Jestliže existuje možnost, aby politiku „dělal“ ten, kdo k tomu není povolán, pak musí existovat možnost, aby politiku „dělal“ neúčinně ten, kdo k tomu pověřen je. Z toho vyplývají tyto tři podoby politiky, jak ji spatřuji já (rozdílně od pojetí např. Colebatche, který jde po formě politiky, v níž je pojem *politika* naplňován – naproti tomu mé vymezení pochází z pohledu společenské disputace). Za první, myšlenka je vedena jako politická a také tak funguje. Za druhé, nějaká myšlenka (případně čin) je interpretována nebo vykreslena dějinným vývojem jako ta významná, jejímž sekundárním jevem byla transformována správa věcí veřejných. Za třetí, to jsou jevy a myšlenky, jež mají politický spirit a imperativ, ale jejich trvání či síla nejsou dostatečně velké, aby skutečně zapůsobily¹. V mé práci se budeme soustředit na první dva typy, ale interpretace událostí druhého typu bude více podléhat subjektivismu a sociální imaginaci. Ostatně můžeme přiřadit první podobu politiky ke Colebatchově *policy*, zatímco druhou podobu politiky lze přiřadit ke

---

¹ (Pokud některému ze čtenářů přijde, že mé vymezení se zdá být levicově orientované, pak budu uražen. Ovšem přiznávám, že schopnost aktéra prosadit myšlenku či čin je naneštěstí v celém procesu podstatnější, nežli to, co myšlenka či čin mají znamenat.)

Colebatchově *politics*. Avšak s apelem, že se nejedná o shodné, ale o podobné podoby politiky.

2.2 Identita

Klíčový pojem práce, jehož vysvětlení je zásadní pro tuto práci. Ve velkém sociologickém slovníku je identita definována nejspeciřičtěji z pohledu filosofické antropologie jako „*život v pravdě*“ *jako míra jáství a role, skutečné podstaty osobnosti a její spol. fasády...*“ [Petrušek 1996: 415] Ze sociologických elit se výzkumem identity zabývali zejména Dahrendorf a Goffman, kteří si v souvislosti s pojmem identity pokládali otázku, do jaké míry je člověk autentický ve svých rolích, resp. falešný v autoprezentaci [Petrušek 1996: 415]. Naproti tomu se Richard Jenkins vymezuje, když uvádí, že identita je „*naším porozumění tomu, kdo jsme a kdo jsou druzí*“ [Jenkins 1996: in Giddens 2013: 240]. V sociologii se pojímá identita ve dvou typech - primární a sekundární identity, přičemž primární jsou ty, které si člověk osvojí v dětství - gender, rasa/etnicita, sekundárními pak ty, které se pojí se sociálními rolemi a statutem - zaměstnanecké role a pozice sociálního statusu. Jednou z dimenzí identit je, zda se jedná o identitu individuální, nebo naopak kolektivní [Giddens 2013: 241 - 242]. Identita je pojem vysoké specifikace, tím mám na mysli to, že identita je určitá značka pro velmi úzkou skupinu lidí či jednotlivce, a zároveň, resp. právě proto obsahuje širokou paletu charakteristik. Čím menší jednotku pozorují, tím specifičtějši je, tím více charakteristik má (možná některými vyvratitelný předpoklad). Vezměme to příkladně (z obráceného směru): identita člověka / osoby – identita rodiny – identita kraje – identita národa – identita světadílu (a identita ideálu člověka, neb kruh se uzavírá). Rozdíl mezi identitou jako takovou a pojmem kultura, který je pojmu identita velmi blízký a dokonce související, je velmi malý. Proto uvádím následující ilustrující vysvětlení: kultura je pojem označující styl → způsob vnímání a dělání věcí – podmíněný historickými událostmi, mýty a zvyklostmi. Kultura může a nemusí existovat na krajské, národní či kontinentální úrovni. Jedna identita může obsahovat více kultur, ale jedna kultura je jen jednou identitou. Proto ve své práci pracuji s pojmem identita a nikoliv kultura. Jestliže rozšíříme pojem identita jako takový na sousloví evropská identita, s příklonem k sekundární formě, neboť identita národa, potažmo super-národa, hovoříme-li o evropské identitě, pak je receptem mnoha prvků. Nepochybně by se jednalo o kolektivní identitu, jež je vymezující na my a oni. Jestliže je tato kolektivní identita identitou sekundární, tedy spjatou s konceptem sociální role, pro kterou platí, že „naše“ role je

tvořena námi a taktéž ostatními, pak platí i pro pojem evropská identita to, že je tvořen okolnostmi i jeho nositeli. Tolik jsem chtěl říct k formě, kterou má hlavní neznámá - evropská identita.

Ve své práci se snažím najít, jak se identita Evropy (Evropana) budovala a buduje a jaká identita Evropana skutečně je. V mé práci je pojem identita, respektive evropská identita, hledán a konstruován okolnostmi, myšlenkami, činy a díly Evropanů, od nedávné minulosti až po zítřek (tvrzení zítřek není přehnané, neboť budoucí směřování se plánuje, alespoň částečně již včera a dnes). Z hlediska identity přisouzené a tvořené okolnostmi, o kterých jsem hovořil výše, budu zkoumat identitu skrze historickou analýzu. Z hlediska identity jako vlastní, tedy to, čím chceme být, budu zkoumat skrze analýzu dokumentů Evropské unie a jí předcházejících organizací, jako hlavního soudobého adepta hodného definovat evropskou identitu. Není tedy jen metodou triangulace nazírat pojem evropská identita, jakožto pojem identity, z více pohledů, ale právě takový přístup si žádá sama forma pojmu. Mám za to, že pojem identity byl v této části vysvětlen dostatečně transparentně, aby byl „správně“ vnímán v kontextu celé práce.

3. METODOLOGIE

3.1 Deskripce metodologických technik použitých v této práci

3.1.1 Historická analýza (výzkum)

„Historický výzkum je interpretativní, protože jeho záměrem je odhalit a přiblížit komplexní nuance, osobnosti, kulturu názory, jež ovlivňovaly minulost a mají vliv na současnost“ [Hendl 2008: 133]. V této práci je historická analýza použita v první části. Zde slouží exploračně. Tedy k uvedení obsahu, který se skrývá pod frází *evropská politika jako evropská identita v čase*, nikoliv k uvedení deskripce užívání pojmu *evropská identita* jako slovního spojení. Historická analýza je v mé práci tedy jakousi hypotetickou teorií.

3.1.2 Analýza dokumentů

„Analýza dokumentů se skoro vždy zařazuje do větších výzkumných projektů. Vzhledem k její nereaktivnosti se hodí pro doplnění nebo verifikaci platnosti poznatků, získaných jinou cestou“ [Hendl 2008: 130]. *„Pod pojmem dokument se rozumí předmět vytvořený speciálně pro přenos a zachování informace“* [Janoušek 1986: 118 in Sureyenek 2001: 130]. V případě této práce se jedná o analýzu primárních dokumentů, tedy smluv a protokolů Evropské unie, a jí předcházejících organizací, tedy jednoho z přímých účastníků tvorby evropské identity.

3.1.3 Přehled statistických šetření

Jedná se také o analýzu dokumentů, ovšem se statistickými údaji. V tomto případě s přehledy dat, která jsou výsledkem zkoumáním názoru občanů Unie na pojem evropská identita a ztotožnění s tímto pojmem, skrze výzkum Eurobarometr.

3.2 K obhajobě metodologie

Ano, historická analýza, totiž důkaz o tom, že něco jako evropská politika (rozumějme politika směřující k fungování Evropy jako celku) tu možná existovalo a bylo podníceno možná existujícími pocity čtených, anebo nemnohých o jednotné identitě Evropana, je jednou z cest, kterými se dá tento problém zkoumat. Jak ostatně obhajuje E. Gellner ve své knize Meč, Pluh a Kniha „*Odkrývání kořenů našich myšlenek nám neprozradí, jsou-li či nejsou tyto myšlenky fundované. Proč se tedy těmi kořeny obtěžovat? Náš argument v této věci je, že tyto kořeny prohlížíme, proto abychom porozuměli svým možnostem a nikoliv abychom si předčasně dělali úsudek o tom, co si zvolíme*“ [Gellner 1988: 8].

Rovněž se zdá, že studium soudobých dokumentů vztahujících se k jednotné politice bude podnětné. Zejména, jedná-li se o primární dokumenty z primárních zdrojů, jejichž cennost je uznána již nejzákladnějšími postoji sociologie „*Největší předností primárních dat je jejich přímá vázanost na záměry poznávání a cíle výzkumu*“ [Sureynek 2001: 23]. V diskuzi o evropské identitě se však nabízí domněnka o složitě působící struktuře (nejen politické) v evropském prostoru. Pokud bychom chápali identitu Evropana jako společné vědomí evropské struktury (zahrnující nesčetně národů), má tato idea identity Evropana v tak heterogenní skupině právo na existenci?! Tuto otázku zde pokládám jako řečnickou, neboť o vědomí mnohých druhých můžeme vést jen dohady, pokud se nevolí nám o něm říci. Možnost, že bychom stihli v jediném okamžiku postihnout názor celku (když nemáme ponětí, kdo do celku patří, nebo by patřit chtěl), aniž by se během celého dotazování vzorek odpovědí změnil, je hypotetická. Bylo však důležité tuto otázku zmínit, ať už z toho pohledu, že také mě, stejně jako i čtenáře, možná napadla, nebo z toho pohledu, že zohlednění struktury, v níž se „sociologický problém“ děje, patří k základním atributům sociologického výzkumu. Není v mých silách provést vlastní statistické šetření evropské populace na téma evropské identity, přesto se pokusím zohlednit tento aspekt ve svém zkoumání a spolehnu se na data z jiných statistických šetření, která bych mohl analyzovat.

4. TÉMA PŘEHLED

V této kapitole představím práce a články, jež se zmiňují k mému tématu natolik zásadně, že jsem uznal za relevantní se jimi zabývat a prostudovat je. Tradice tohoto tématu se povětšinou ubírala v historickém a kulturním diskursu. Avšak nynější výzkumy se zaměřují přímo na zkoumání reality a povědomí o pojmu evropská identita a jeho konstrukci. Selekce relevantních výzkumů zahrnuje poslední aktuální rozřešení tohoto tématu. A právě z důvodu aktuality jsem zařadil tyto a ne jiné výzkumy. Důvodem přehledu je především zjištění toho, co už zkoumali jiní v rámci stejné problematiky, k čemu dospěli, kde udělali chyby, kde našli slepé uličky a kde třeba vymysleli něco sociologicky imaginativního. Speciálně při čerpání informací z odborných časopisů a prací mi jako zdroje sloužily databáze DART, JSTOR a Sociologický časopis AV ČR. U každé z prací se pokusím uvést, o čem je celkově, jakým závěrem ji autor završil a především, co shledávám jako inspirativní pro psaní práce mé. Nicméně, i přes obsáhlost daných prací a obsáhlost jejich zkoumání, nebudou použity jako přímé informační zdroje.

V článku *European Identity* [Todorov, Bracher], který se zabýval přímo a jen evropskou identitou, jsem našel historickou zmínku o Valérym, jednom z prvních, kdo se o zkoumání evropské identity pokusil a kdo se snažil Evropany charakterizovat „*Já nazývám Evropany, argumentuje Valéry, ty lidi, kdo i přes směr své historie si dovolují být zasaženi třemi charakteristikami, symbolizovanými Římem, Jeruzalémem, a Aténami.*“² [Todorov, Bracher in Fall 2008: 4]. Největším přínosem tohoto článku bylo položení dvou řečnických - cynických - otázek, jež autoři nechávají bez odpovědi a jež mne donutily přemýšlet o výzkumu méně idealisticky a více pragmaticky, tedy „*Může být kolektivní identita redukována na přesnost historie? Ale když je dnešek ideálním, tak nás to vede k předpojatému čtení minulosti, proč je obtížné tento výzkum namísto přímého konstatování stavu bez obalu jako jednu vizi světa*“³ [Todorov, Bracher in Fall 2008: 6]. Na tuto notu nepřímou navazuje práce nazvaná *National identity and the idea of European Unity* [SMITH 1992], jejíž autor si jako základní výzkumnou otázku a jednu podotázku zvolil tyto „*Je originální Evropská identita možná?*“ resp. „*Proč se děje, že*

---

² “*I call European, Valéry argued, those peoples who over the course of their history have let themselves be shaped by three major, this symbolized by Rome, Jerusalem, Athens*” [Todorov, Bracher in Fall 2008: 4]

³ “*Can collective identity be reduced to only fidelity to the past? But if it is present day ideal that leads us to engage in a selective reading of the past, why bother is this search instead of simply being constated state to frankly one’s current vision of the world ?*” [Todorov, Bracher in Fall 2008: 6]

*dosvědčujeme oživení nacionalismu, i když trendy globalizace v postindustriální společnosti jsou stále jasnější?*⁴ [SMITH 1992: 55]. Jeho odpovědí je, že by mohlo být nebezpečné, kdyby se Evropa definovala proti ostatním světovým státům jako exkluzivní „*Pokud je toto více nežli koexistence slabých sousedících národních a sub-národních identit, mohlo by být nebezpečné, pokud by se Evropa definovala exkluzivně proti dalším světovým aktérům*“⁵ [SMITH 1992: 55], respektive, kdyby evropská identita byla použita jako symbol síly, nikoli pouze jako sjednocující prvek. Já s tímto závěrem nesouhlasím, ale pro své zkoumání jej beru v potaz. Práce z Utrechtské univerzity *Beyond the Myth of Nationality: A Study on the Networks of European Commission Officials*, která zkoumá vliv národnosti v tvorbě evropské politiky, souvisí s mým tématem, neboť zkoumá vliv faktoru národnosti v tvorbě společné politiky Evropské unie. Hlavní výzkumnou otázkou bylo, zda jsou na jednotnou Komisi Evropské unie napojeny nějaké národní sítě „*Tvoří úředníci Evropské Komise národní sítě? Proč ano, proč ne?*“⁶ [SUVARIEROL 2007: 9]. A hypotézou, která se na ni vázala, byla „*H₁: Úředníci spoléhají především na úředníky stejné národnosti, v otázce informací nebo rady*“⁷ [SUVARIEROL 2007: 40]. V první kapitole autorka vytyčila s pomocí dalšího autora to, proč by mohla být dobrá spojující identita „*A obojí důvěra a víra ve shodě jsou nezbytné pro ustanovení sítí, protože sítě závisí na kooperaci dalších aktérů. To je, protože tato vzájemná důvěra, že neformální komunikační kanály pracují více radikálně než formální*“⁸ [Chisholm 1989: 66 in SUVARIEROL 2007: 36]. Zajímavým zjištěním pro zkoumání evropské identity je, že v Komisi národnostní rozdělení existuje na Sever-Jih (nikoli Západ-Východ) „*Relevance kulturní sounáležitosti kategorie Sever-Jih byla potvrzena mnoha komisaři během rozhovorů: 52.4 % úředníků referovalo existenci Severo-jihní divize - nebo také zvané -*

---

⁴ „*Is a genuine European identity possible?*” resp. „*Why is it that we are witnessing a revival of nationalism even as the globalizing trends of post-industrial society become clearer?*” [SMITH 1992: 55]

⁵ „*If this is to do more than coexist weakly alongside national and subnational identities, it may come at a dangerous price-only if Europe defines itself exclusively against-other world actors*”) [SMITH 1992: 55]

⁶ „*Do Commission officials have national networks? Why or why not?*” [SUVARIEROL 2007: 9]

⁷ „*H₁: Officials rely predominantly on officials with the same nationality for information or advice*“ [SUVARIEROL 2007: 40]

⁸ „*And both trust and faith in commonality are necessary for establishing networks because networks depend on the cooperation of another actor. It is because of this mutual trust that informal communication channels work more rapidly than formal channels*” [Chisholm 1989: 66 in SUVARIEROL 2007: 36]

vinný pupek vs. pивní pupek divize“⁹ [SUVARIEROL 2007: 81]. S tím se pojí i to, že komisaři z jihu jsou družnější, neb ti ze severu mají k tvoření sítí odpor „*Severo-evropští úředníci, avšak spojují rozdíl v síťovém chování primárně k negativní konotaci síťování na Severu. Síťování jde proti transparentci a meritů věci*“¹⁰ [SUVARIEROL 2007: 82]. Nejdůležitějším zjištěním v celé práci je, že komisaři nemají důvod ve své práci utvářet síť, protože jejich národnost nehraje v jejich práci roli „*Proč by měla národnost být relevantním pro denní práci komisařů? Po to všem, oni nejsou diplomaté pracující pro zájmy jejich zemí, ani nejsou placeni členskými státy. Jsou úředníky pracujícími ve prospěch zájmů EU v politické oblasti. Jejich práce jsou v tomto smyslu více srovnatelné k úředníkům v národních ministerstvech, nežli k občanským služebníkům v regionální organizaci*“¹¹ [SUVARIEROL 2007: 152]. Komisaři vytváří své síť podle národnostního vzorce pouze ve volnočasových sítích „*Tato kapitola ukázala, že komisaři dělají rozdíl mezi kariérní a volnočasovou sítí na straně jedné a povinnostními sítěmi na straně druhé*“¹² [SUVARIEROL 2007: 145]. Z toho pro mou práci plyne zásadní poznatek, že Komise, respektive její členové jsou jednotní v identitě Evropské unie pouze v pracovní době, tedy zmíněná jednota nemusí být jejich niterným pocitem (sebe-identifikujícím faktorem), ale přiděleným z vnějšku. Přesto v jejich práci tato rezonance nemůže hrát funkčně roli. Evropskou identitou v politice se zabývala rovněž práce *From policy to identity: regions at the heart of the European project* [VOGT 2012]. Z pohledu politiky pracovaly regionální výzkumné otázky s koncepty, jako je evropská politika a evropská identita, přičemž hlavní výzkumná otázka zněla „*Jaké jsou obory a možnosti evropských politik v jednotlivých regionech a jakou v nich hraje roli evropská*

---

⁹ „*The relevance of the cultural belonging category North-South was confirmed by many Commission officials during the interviews: 52.4% of the officials referred to the existence of a North-South division – or the so-called “wine-belt vs. beer-belt division”* [SUVARIEROL 2007: 81].

¹⁰ „*North European officials, however, link the difference in networking behaviour primarily to the negative connotation of networking/lobbying in the North. Networking goes against the principles of transparency and merit*” [SUVARIEROL 2007: 82]

¹¹ „*Why would nationality be relevant for the daily work of Commission officials? After all, they are not diplomats working for the interests of their country nor are they paid by their Member States. They are bureaucrats working for the interests of the EU in their policy area. Their jobs are in this sense more comparable to bureaucrats in national ministries than to civil servants in intergovernmental organisations*” [SUVARIEROL 2007: 152]

¹² „*This chapter has illustrated that Commission officials make a clear distinction between the career and leisure networks on the one hand and their task-related networks on the other*“ [SUVARIEROL 2007: 145]

identita?“¹³ [VOGT 2012: 18]. Na základě pomocných výzkumných otázek si autorka práce ustanovila tři základní hypotézy výzkumu. První byla hypotéza o elitách „*Jestliže nějaký region povede elita mající zájem o stavbu evropské identity, bude to mít na její region vliv větší, nežli bude vliv ekonomiky*“¹⁴ [VOGT 2012: 189]. Druhá hypotéza o snaze lokálních úředníků zněla „*Úředníci lokální úrovně mají větší zájem na budování evropské identity, nežli elitní politikové.*“¹⁵ [VOGT 2012: 35]. Poslední z hypotéz byla o sítích evropské politiky „*Regionální sítě raději tvoří evropskou identitu, takže regiony se účastní a spolupracují nenuceně mezi sebou.*“¹⁶ [VOGT 2012: 36]. *Evropská identita v čase a prostoru* [FIALOVÁ M. 2009] je sice práce studentská, zato jediná, která zmiňuje, že zkoumání evropské identity lze nalézt i ve výzkumu Eurobarometr a uvádí informaci o samotné existenci výzkumu Eurobarometr – dotazníkového šetření Komise EU „*Tedy konkrétněji Evropská komise, která za pomoci několika výzkumných institucí vydává již od roku 1973 pravidelně dvakrát ročně standardní Eurobarometr (EB). Tento výzkum čerpá v průměru z tisíce osobních rozhovorů uskutečněných s respondenty v každé z členských zemí, a poskytuje tak výsledky veřejného mínění ze zemí Evropské unie o různých aktuálních tématech*“ [FIALOVÁ M. 2009: 84].

---

¹³ „*What are the objectives, challenges and benefits of regions' European policies and programmes and what role does European identity play in their European engagement?*“ [VOGT 2012: 18]

¹⁴ „*If an administrative political elite has a personal interest in European identity, this will result in that political elite's region's European policy featuring identity-building objectives, as opposed to the policy only being economy related*“ [VOGT 2012: 189]

¹⁵ „*Regional civil servants implementing regions' European policies have developed a stronger personal interest in European identity-building and focus more on this in their work than political elites do*“ [VOGT 2012: 35]

¹⁶ „*European regional networks are likely to intentionally build a European identity so regions participating in the networks cultivate a European identity and in turn cooperate with greater ease amongst the European membership.*“ [VOGT 2012: 36]

4.1 Shrnutí přehledu

Přehled téma mi ukázal, že se jedná o relevantní problém na poli sociologie / veřejné politiky, který má zastoupení v akademické mezinárodní sféře, a to včetně té mimoevropské. Zkoumání tohoto problému je dokonce v takové fázi, že se uskutečňují terénní výzkumy. Můj výběr tématu tak byl způsoben i tím, že toto téma evropské identity a politiky není v České republice tolik zastoupené. Při vyhledávání relevantní odborné literatury k přehledu – článků a akademických prací – jsem si všiml fenoménu, že práce o evropské identitě se objevují především v zahraničí (v České republice v menší míře). Naneštěstí mnoho z nich nebylo v podobě textu dohledatelných. Zároveň jsem nepovažoval za nutné uvádět zde tituly, jenž nebylo možno přečíst. Odborné práce výše mi ukázaly, že tematika výzkumu evropské identity i jeho metodika jsou velmi široká témata a že budu muset zúžit spektrum otázek vlastního výzkumu a otázky ještě dále konkretizovat. Dvě z uvedených prací přímo čerpaly data z primárních zdrojů, tedy od představitelů Evropské unie anebo jejích zaměstnanců – díky tomu se mohl potvrdit vliv budování evropské identity v regionálních politikách a mohla se potvrdit selekce v působení komisařů EU. Vliv národnosti byl prokázán, ale pouze ve volných chvílích komisařů, kdy neplní úkoly Komise. Zásadním poznáním pro mne byla existence dotazníkového šetření Eurobarometr. Zároveň jsem nabyl přesvědčení, že i přes omezení mých představ o podobě a obsahu práce, bude mít práce svůj smysl i pro jiné aktéry, tedy nikoliv pouze pro mne.

5. HISTORICKÁ ANALÝZA

5.1 Úvod k historické analýze

Historická analýza, především analýza ze sekundárních pramenů, jež odkazují na historické dění, je obsahem této kapitoly. Zařadil jsem tuto analýzu do své práce, neboť právě tento způsob bádání je pro dané téma tradiční a příznačný. Tak jako u každého z autorů, tak i můj pohled je subjektivní, individualistický a do jisté míry idealistický. Ano, je pravda, že zde mnohé historicky pojaté práce neuvádím, ale to je právě z toho důvodu, že já, stejně jako oni, chci provést přímou konfrontaci s obsahem, který by mohl představovat evropskou identitu. Právě proto, že se jedná o mou interpretaci, která se řídí podle přísného klíče, nečiním si nárok pokládat svou interpretaci za pravdivou, ale vůči jiným autorům ji naopak nemíním deklarovat za nepravdivou. Mým cílem bylo nalézt takové politické události, jež měly svůj význam, anebo ty události, jimž byl politický význam dán později. Snažil jsem se jít po meritů každé události a najít takové události, které se dají považovat za kameny pro budování / nalézání evropské identity. Avšak oproti svým původním představám a pracovnímu procesu na ně navazujícím, jsem byl nucen tuto část ve svém spisu omezit.

5.2 Klíč k provedení historické analýzy

Na základě identity jako přisouzenému stigmatu jsem si vymezil přísný klíč, pomocí kterého jsem vybral události jako relevantní k evropské identitě do mé analýzy. Určil jsem si tři podmínky klíče: za první, událost musela mít vliv na celém území Evropy, za druhé, následky události musely přetrvat do dnešních dnů a za třetí, tyto události měly vymezit Evropu vůči ostatnímu území světa jako jedinečnou. Přičemž jsem si omezil časový rozsah, protože některé události jsou na jednu stranu tak dávnověké a diskutované, že nepovažuji za vhodné je nadále do analýzy zařazovat, neboť jejich vliv byl nesčetněkrát potvrzen (civilizace starověkého Říma a Řecka), a jiné události na druhou stranu nejsou natolik staré, abychom je mohli již analyzovat.

5.3 Historická analýza obsahu evropské identity

První událostí je v proces christianizace Evropy, jež probíhal v 8. až 10. století. Evropskou integraci křesťanství začaly již obě římské říše. „*K masivnímu rozšíření došlo v 8. až 10. století do Galských, Germánských oblastí a Slovanských oblastí – Dánsko 963, Bulharsko 989, Španělsko 750, Sasko 785, Velká Morava 863*“ [HEYWOOD 1998: kap. 3.05]. Dalšími významnými mezníky byly boj o investituru a údobí křížových výprav – 1096 až 1291 [HEYWOOD 1998: kap. 3.17]. Důvodem, proč jsem vybral tuto událost, respektive tento proces, je samotný výběr křesťanství a jeho přijetí evropskými národy. A co víc, evropské národy určily samy sebe jako hlavní, potažmo jediné zástupce této víry, čímž na stranu druhou potlačily své vlastní kořeny. Jednalo se tedy o náboženskou událost s intelektuálními a člověka omezujícími výsledky. Další vybranou událostí je bitva u Poitiers, města blízko Paříže. „*Karel „Martel“ (majordomus 714 – 741), jenž v roce 732 porazil u Poitiers Araby a zabránil tím jejich pronikání do západní Evropy*“ [HEYWOOD 1998: kap. 3.06]. Přízvisko „Martel“ (v překladu Kladio) dostal až po této bitvě. Jednalo se také o jedno z prvních použití slova Evropané „*Oni se o to hlásí, datováno roku 732 k referenci následovníků Karla Martela v jeho tažení proti Arabským muslimům*“¹⁷ [BALEY, WILLIAMS 2012: 45]. Důvodem pro výběr této události byla její radikalita. Počínající Franská říše, jeden z mála stabilních evropských politických útvarů té doby, dědic odkazu západní římské říše - v podstatě jediný nesoucí tento odkaz, se nacházela před bitvou, jejíž prohrou by zakončila římský odkaz a rozvíjející se identitu křesťanství v evropské identitě. Naopak by tím byl rozšířen v Evropě islám a arabská kultura. Úspěch v této bitvě otočil trend arabského tažení v Evropě a upevnil mocenské a kulturní postavení Franské říše, která se brzy stala Karolínským císařstvím. V tomto případě se jednalo o bitevní událost, ale s kulturními důsledky. Navíc se poprvé sami Evropané Evropany nazvali. Dalším posunem evropské identity byl vynález knihtisku Gutenbergem v roce 1445. Tento stroj umožňoval vytisknout jednu stranu několikrát za sebou, produkce knih tak byla o mnoho rychlejší. Motivem bylo rozšířit čtením Bible pravou víru, v Evropě nevyjímaje. Evropa byla první, kdo takový mechanismus měl a samo prvenství a využití tohoto stroje v sobě nesou zahrnutí do vlastní identity, vymezující se tím vůči ostatním kulturám a civilizacím. To je prvně vliv na oblast lidských práv a člověka jako tvora společenského. Uplatňuje se zde stereotyp Evropana jako nejs sofistovanějšího člověka. Knih tisk tedy přispěl člověku (sofistovi), ale

¹⁷ „*They claim, dates from 732 AD in reference of the followers of Charles Martel in his chapmains against the invading Arab Muslims.*“ [BALEY, WILLIAMS 2012: 45]

Evropan, považující za člověka především sebe, přijímá prapor pokroku jen za svůj vlastní. Toto rozšíření obzorů, za něž lidský intelekt může nahlédnout, dle mne výrazně podpořilo ideály renesance → kdy ideálem je člověk, nikoli Bůh. Původní motiv – přístupnost písma – se naplňuje, má však za následek náboženské hereze. Důsledky vynálezu knihtisku byly náboženské a zároveň člověka - sofistu i vynálezce - rozvíjející. Právě společný impuls způsobil velmi výrazné vzájemné ovlivnění těchto oblastí. Osídlení Amerik v letech 1492 až 1585, zejména Jižní Ameriky Španěly, znamenalo rozšíření území, na kterém evropská identita dominovala. Nutno zmínit, že při tom segregovali nebo eliminovali řady původních kultur. Na rozdíl od Afriky se jednalo také o osídlení a ne pouze o koloniální vykořistění, i když tu bylo také. „*Velmi rychle byla vybudována administrativní, právní a náboženská infrastruktura. Starala se (Španělská říše) o správu daného území, využití jeho ekonomických zdrojů (např. z Potosí bylo v letech 1580 – 1626 odvezeno do Španělska 11 000 tun stříbra) a pokřesťování.*“ [HEYWOOD 1998: kap. 4.25]. Vykořisťování, co se týče lidského kapitálu, v tomto případě spočívalo více v odvozech z Afriky do Jižní Ameriky. Jak se zmiňuje o unikátnosti konceptu kolonialismu ve své studii Mannoni „*Koloniální vykořisťování není totiž totožné s jinými formami vykořisťování a koloniální rasismus se liší od ostatních rasismů.*“ [MANONNI in FANON 2011: 98]. Kolonizace Jižní Ameriky má více dimenzí, jednak se jednalo o rozšíření identity na jiné území - málokterá civilizace jako Evropská kolonizovala tak velká území, tedy jeden z faktorů je kolonialismus. A druhým faktorem je souboj kultur, protože islámský svět zde chtěl také být. Další dimenzí je, že v rámci nahlížení na Evropana jako lidského tvora – sociálního, respektu plného, toužícího po velkém vědění a po nezávislosti na vnější přírodě – to byl krok zpět. Neboť v poutech otrokářství je nejen otrok, ale také otrokář, který nad otrokem drží bič - nelze, aby byl jeden bez druhého. „*Podle teorie Childeho bylo otrokářství blokem inovací, protože bylo jejich pohodlnou náhražkou.*“ [GELLNER 1988: 166]. Právě tvorba země k evropskému modelu a její přijetí a brzká nezávislost území zde na Evropě způsobily, že v nynější době lze v širší dimenzi zahrnout Jižní Ameriku do euroatlantického prostoru. V letech 1618 až 1648 prodělala Evropa tzv. Třicetiletou válku, při níž zemřela více jak třetina obyvatelstva Evropy, avšak jednalo se o vnitro evropský boj. Důležitým zlomem byla smlouva Vestfálského míru, která stanovila jako první podmínky mezinárodního práva, a to nejen v Evropě. „*Zmluva podle vestfálského systému stanovila vonkajšiu suverenitu takto ... aby se v budoucnosti zamedzili všetky spory, všetky kurfisti kniežata, a stavy Riemskej rieše.... Na základě této zmluvy potvrzujú, že ich při vykonavania svojej*

pravomoci nebude nikto zvenku ohrozovat' any nikto nebude zasahovat zvonka do iného štátu“ (Létand 1987: 137) Vestfalska zmluva tedy stanovila, že štáty mají, mať právo uzavírat' medzi sebou zmluvy aj roznými štátom jako rovný s rovným, čím se reálně hranice štátu a ich neohroziteľnosť zvonku stala nejdoložitiejšou politickou požiadavkou.“ [UŠIAK 2009: 40]. Tato smlouva položila jeden ze základních pilířů moderního uspořádání států v Evropě. Přestože byla pravděpodobně více ideologická, nežli praktická, byla a je důležitou složkou evropské identity. Byla to právě třicetiletá válka, jež proběhla předtím, což pro mne bylo důvodem, proč jsem jako evropskou identitu definující událost vybral druhou bitvu o Vídeň (1683) a ne bitvu u Lepanta (1571). Přestože bitva u Lepanta byla větší a byla více idealizována a vyzdvižována, jednalo se o boj o námořní prostor, zatímco u Vídně se jednalo o boj o samotnou Vídeň, jedno z mocenských a kulturních středisek Evropy. Druhá bitva o Vídeň byla totiž dalším velkým střetem křesťanské Evropy (již tu nestála Svatá Aliance svolaná papežem, ale Habsburská říše jako hlavní aktér, vyhlásila spojenectví na základě mementa Svaté aliance) a muslimského světa. „Po sérii reforem uskutečněných za vlády Kara Mustafy dali osmanští Turci dohromady mohutnou armádu, která se v roce 1683 dostala až k Vídni. Město se však s německou a polskou pomocí ubránilo, a císařské armádě se podařilo Turky z Uher vyhnat [HEYWOOD 1998: kap. 4.11]. (zajímavostí je, že bitva začala 11. září). Vídeň se nacházela na samém okraji křesťanské Evropy (Jihovýchodní Evropa náležela osmanským Turkům). Druhou bitvu o Vídeň jsem vybral, abych ukázal, že i po velké evropské válce se dokázala Evropa vypořádat s mezinárodním konfliktem, abych upozornil na rozpor v lojalitě Francie k evropanství, jak zmiňuje Geiss „po celou dobu, kdy Rakousko vedlo čtyři války s Osmanskou říší, byla Francie pro Osmanskou říši spojencem, ač nebezpečí hrozilo Evropě jako celku [GEISS 2005: 276]. Hlavním důvodem je, že se Evropě podařilo upevnit svou mezinárodní identitu a i přes francouzské nálady se sjednotit. Jednalo se tak o bitevní a současně kulturní událost, která vedla k zachování identity Evropana. Je až nevídané, jak spolu události souvisí. Po zmínce o Jižní Americe je tu řada událostí zvaných v souhrnu Zemědělská revoluce v 18. století. „Jednalo se především o nové uspořádání přednostně v zemích Habsburské říše, Francie, Spojeného království a Itálie“ [HEYWOOD 1998: kap. 4.12]. Především takové instrumenty, jako: hnojiva, secí stroje, mlátičky obilí, masové ustájení zvířat, institut veterinárního lékařství a mnohé další, jež nebudu ani vyjmenovávat do posledního. Důvody, proč si dovoluji považovat zemědělskou revoluci za faktor ovlivňující evropskou identitu, jsou na následujících řádcích. Zemědělská revoluce podpořila

koncentraci obyvatelstva do měst a tímto donuceným procesem přispěla k částečnému rozvinutí občanských (lidských) práv v Evropě. Totiž vývoj technologií a odliv pracovní síly z venkova a jejich koncentrace ve městech – to změnilo jak samotnou podstatu myšlení společnosti, tak i systém, který na ni navazuje – postupnému opuštění feudalismu a postupnému přijetí idejí „na obchodu založené“ společnosti. Právě menší závislost na půdě, na kolonizování a schopnost poskytnout non-rustikálním masám obyvatelstva obživu se staly dobrou známkou Evropy a evropské identity. I když je tu i zdánlivé stigma, kdy dle Gellnera *„Zemědělská revoluce měla za následek extenzivní skladování a bohatství, a tím učinila z moci nevyhnutelný aspekt sociálního života“* [GELLNER 1988: 132]. Zemědělská revoluce rozdmýchala další posun Evropana jako člověka - sofisty (prostřednictvím občanství), byla také technologickou událostí posunující Evropana jako člověka - vynálezce. Na konci 18. století se uskutečnila Velká francouzská revoluce (1789 až 1792) (mnozí ji interpretují i s předcházejícími a následujícími roky). Generalizující ty události, lze konstatovat, že se jednalo o revoltu lidu proti králi, která vyústila ve vyhlášení Francouzské republiky. Proč ji považují za důležitou? Ani ne tak ve své formě, jako právě v některých ideách, které promovala. Mezi nimi především v občanství, a novou formu spolupodílení lidu na chodu měst a státu, což vedlo k ustavení republiky, demokratické formy vedení státu (v Evropě po dlouhé době). Dále pak heslo francouzské revoluce *Liberté, Egalité en Fraternité* - Svoboda, rovnost a bratrství. Na straně jedné se heslo Velké Francouzské revoluce stalo velkým evropským ideálem, na straně druhé byl tento ideál vztahován zvláště na každou zemi, nikoliv na Evropu jako celek. Událost Velké francouzské revoluce posunula Evropu v politickém chápání dál, jakožto i samotnou podstatu rozvoje člověka-sofisty. Za jednu ze zlomových událostí majících vliv na evropskou identitu považují Darwinovu teorii „O původu druhů“ → „On the Origin of Species“, kterou představil v druhé polovině 19. století, v době vrcholu průmyslové revoluce. Jádrem teorie bylo poznání, že druhy pozemské fauny jsou a především byly ovlivňovány prostředím, v němž žily, což se projevilo jejich intelektuálním a tělesným přizpůsobením se danému prostředí. Jistě, sama taková teorie je odvážná, ale jistě by nezbudila tolik ohlasu nebýt v ní zahrnut jako samostatný druh člověk. *„Hlavní proud myšlení devatenáctého století inspirovala vize zdánlivě neodolatelného rozmachu západních dějin od blízkovýchodní bažiny a bláta k moci a dynamice atlantické civilizace, což ještě potvrdila zřejmá podpora darwinovské biologie“* [GELLNER 1988: 225]. Darwinova teorie, obsahově i formálně, byla pozvednutím evropského praporu promujícího koncept člověka - vynálezce. A skutečně se stala

odrazovým můstkem pro vlastní sebevědomí a sebeurčení evropského a později euroatlantického světa. Druhá světová válka je velkým tématem sama o sobě. Takže zmínku o ni zestručním a budu se věnovat důvodům zařazení. Druhá světová válka se odehrála v letech 1939 až 1945. Události předcházely rozvoj nacistické ideologie v poválečném, zničeném Německu. V Druhé světové válce stálo na jedné straně Německo, Japonsko a jejich spojenci, na straně druhé Spojenci - VB, Francie, USA - a k nim se později přidal SSSR. Válka se stala charakteristickou pro velký zásah do civilní zóny, a to nejen prostřednictvím vyhlazovacích táborů. Proč jsem zařadil tuto událost jako ovlivňující evropskou identitu? Protože politika Německa - Třetí říše byla erupcí do té doby vedené politiky, prezentované koloniálními mocnostmi, a protože vyhlazovací tábory existovaly již před válkou v SSSR a v koloniích evropských koloniálních mocností. Protože výsledek války nebyl příznivý, když rozdělil Evropu ve dvě a v podstatě ji jako celek pohřbil, i s její do té doby dominující identitou. „*Evropa byla zničena a vyčerpána válkou, procházely jí proudy uprchlíků a její svržení z kolektivní vlády nad světem zpečetily nové světové velmoci jejím rozdělením podél staronové hranice na Labi*“ [GEISS 2005: 381]. Protože to byla už druhá světová válka, kterou Evropa zapříčinila. Událost byla jednoznačně vojenskou událostí, jejíž okolnosti ukázaly, co se rozhodně vymyká hranicím, co Evropa jako reprezentant člověka-sofisty představovat nechce. Okolnosti ukázaly všem zúčastněným, že politika Evropy jako celku se bude muset změnit. Považuji za důležité zahrnout jako událost ovlivňující evropskou identitu také evropské pokusy o vytvoření větších supranárodních celků, a to zejména z těch důvodů, že Evropská unie by se jako formující se soudobý superstát mohla historií inspirovat. Vybral jsem jako ty nejvhodnější příklady: Jugoslávii, Svaz sovětských socialistických republik a Visegrádskou skupinu. Svaz sovětských socialistických republik (CCCP - SSSR) byl stát sdružující Rusko a okolní státy Ruskem podrobené s centrálním řízením v Rusku. „*Vznikl v roce 1922*“ [GEISS 2005: 365]. „*Od roku 1924 do 1953 nastala takzvaná Stalinova éra*“ [HEYWOOD 1998: 6.15]. V roce 1949 byla na impuls SSSR založena organizace RVHP, jako konkurující Bruselskému paktu, a v roce 1955 Varšavská smlouva, sdružení komunistických států v čele se SSSR konkurující NATO [HEYWOOD 1998: 6.10, kap.]. Sovětský svaz padl v roce 1991. V úvodu je dobré zmínit, že střet SSSR a Třetí říše otočil průběh války, to byl jednoznačně pozitivní krok a následné rozdělení Evropy na dvě území zase negativní - stigmatizace na Východ a Západ totiž přetrvává dodnes. Není pochyb, že jednání Sovětského svazu mělo vliv na evropskou identitu v poválečném období. Poté je tu sama podobnost v centralizaci SSSR a EU při deklarované rovnosti

prvků / států. Stejně jako Moskva, tak i Brusel je synonymem moci. „*Pokud jedno slovo reprezentuje a symbolizuje Evropskou unii, zvláště pro Brity, je to Brusel. Brusel je shledán k tomu být hlavním městem EU, ústředím, hostujícím Komisi a Sněm*“¹⁸ [BALEY, WILLIAMS 2012: 45]. Respektive slovo Brusel může symbolizovat celou Unii. Druhým seskupením, jež jsem považoval za vhodné zmínit, je bývalá Jugoslávie. Idea pan slovanského státu (státu složeného ze slovanských národů) rezonovala Evropou již od počátku 19. století. „*Před Světovou válkou byly země budoucí Jugoslávie proti sobě*“ [HEYWOOD 1998: kap. 6.08]. Teprve po Světové válce, kdy funkčním zřízením přestala existovat Osmanská říše (za války spojenec R-U), její vliv v Evropě, rozumějte na Balkánském poloostrově, zcela opadl. „*Díky tomu mohl vzniknout slovanský stát nejdříve jako Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, následně v roce 1931 jmenován jako Jugoslávie (jižní Slávie) společný stát jižních Slovanů*“ [HEYWOOD 1998: kap. 6.08]. Jugoslávie vystřídala různé státní zřízení od království přes demokracii až po socialismus. *V roce 1948 proběhla v Jugoslávii secese* [GEISS 2005: 382]. I přes značný vliv SSSR si Jugoslávie uchovávala jakousi nezávislost, ale z ekonomického hlediska tento stát slábl. To přispělo k tomu, aby se tento mnohonárodnostní a multikulturní stát začal počátkem roku 1992 rozpadat, což vyústilo v občanskou válku. Vybral jsem toto uskupení, protože - stejně jako se Evropská unie snaží o superstát s nadnárodní identitou, respektive s nadnárodní identitou nad identitou členských národů, tak i Jugoslávie obsahovala mnoho kultur a národů a současně už v té době řešila problém islámsko-křesťanských vztahů. Jedním z dalších důvodů výběru je, že v té době existující Evropská společenství nedokázala pružně reagovat na takovýto regionální problém, i když samozřejmě Jugoslávie nebyla členem ES. Třetím nejmladším seskupením je Visegrádská skupina, společenství úzce spolupracujících států střední Evropy. Bylo založeno v roce 1992 Česko-Slovenskem, Maďarskem a Polskem. Oficiálním důvodem vzniku společenství se uvádí hospodářská a kulturní spolupráce mezi těmito zeměmi. Avšak zakládající smlouva udává jako hlavní důvod vzniku, že se státy musí navzájem hlídat, aby se už nikdy nenávratila (komunistická) totalita [International Visegrad Fund 2011]. Společenství koexistuje vedle EU díky tomu, že bylo založeno dříve, nežli se státy staly členy EU v roce 2004. Důvodem pro výběr je, že v seskupení Visegrádské skupiny mají členské státy stále silné národní sebeurčení, že není toto seskupení (tolik) centralizováno. Co více,

---

¹⁸ „*If one word represents and symbolizes the European Union, particularly for the British, it is Brussels/Bruxelles. Brussels is considered to be the capital of the EU, headquarters, hosting the Commission and the Council.*“ [BALEY, WILLIAMS 2012: 45]

ta úzká spolupráce členských zemí nepočala impulsem od politiků, ale byla impulsem pro politiky k její proklamaci. V tom je také rozdíl této organizace proti Unii. Přestože státy Visegrádské skupiny patří pod EU, existence další organizace na území Evropské unie jaksi nabourává koncept jednoty jako vymezující se podoblast, a tedy i jednotné evropské identity.

6. KRITICKÝ SOUHRN HISTORICKÉ ANALÝZY

Na základě poznanych významů/konceptů, které byly nesený událostmi zmíněnými v historické analýze, bych rád zodpověděl dílčí otázku „*Co tvořilo skutečně evropskou identitu?*“. Pokusím se tedy definovat evropskou identitu tak, jak byla utvářena okolnostmi, jež jsem představil výše. Evropská identita zahrnuje - křesťanskou víru, s tím související vymezení vůči islámské kultuře, a to i po vlastním opuštění křesťanství jako víry, zahrnuje také ovládnání / řízení světa skrze vědu, která je novou vírou, nedílnou součástí evropské identity je spirit kolonialismu, ovšem evropská identita zahrnuje také smysl pro právo, který se projevuje skrze stanovení občanského a mezinárodního práva. Snaha o naplnění ideí člověka-sofisty není patrná jen u Evropanů, ale Evropané ji pokládají za vlastní, takže do evropské identity patří. I přes pokusy o jednotu a integraci nebyla Evropa nikdy jednotnou, západ Evropy měl větší zájem na propagaci Evropy, zatímco východ Evropy řešil otázku zachování Evropy. Z tohoto vzájemného rozdělení vzniklo nepochopení, a to dlouho před Studenou válkou. Mapu jednotlivých konceptů a událostí lze nalézt v příloze této práce.

7. ANALÝZA DOKUMENTŮ

7.1 Úvodní slovo k analýze dokumentů

Jak jsem zmínil v metodologické části, analýza dokumentů je pojmána v sociologické obci jako podsložka historické analýzy. Avšak v mém případě slouží analýza dokumentů jako opačný obraz oproti povědomí o evropské identitě, proto je zachycena samostatně a ne v rámci historické analýzy.

Jako primární dokumenty ke zkoumání jsem si zvolil smlouvy Evropské unie a jí předcházejících organizací, jakožto i dokumenty, které Unie poskytuje k nahlédnutí. Rád bych tedy uvedl, jak jsem se dostal k záznamům těchto smluv. Předně jsem se snažil najít záznamy a poznámky o dokumentech v knihách. Vhodný zdroj jsem našel v knihovně FSV UK, název knihy zní *“Access to European Parliament, Council and Commission documents – A user’s guide”* [EU 2002]. Dle informací zde uvedených může v naléhavých případech občan Unie poslat žádost příslušné instituci k nahlédnutí do jejich dokumentů. V uvedeném zdroji jsem našel odkaz na všeobecné internetové stránky Komise Evropské unie se zaměřením na dokumenty EU. Tam jsem následně vyhledal speciálně smlouvy Unie [<http://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties.html>, 12.12.2014]. Seznam dokumentů lze nalézt jako jednu z příloh této práce¹⁹.

7.2 Postup analýzy dokumentů

Na počátku analýzy jsem předpokládal, že po přečtení dokumentů smluv, budu hledat, zda se v nich objevuje sousloví „evropská identita“ a v jakém kontextu se toto sousloví nalézá, zároveň se záznamem toho, kolikrát se v dané Smlouvě sousloví objevilo. Jednalo se nakonec pouze o dva případy použití tohoto sousloví ve všech zde uvedených Smlouvách. Vícekrát se pak sousloví objevilo v Deklaraci Evropské identity, ale o rovnoměrném zastoupení ve všech dokumentech nelze hovořit. Rozhodl jsem se proto pro další analýzu. Při té jsem se snažil postihnout, jak Evropská unie, jako hlavní potenciaální nositel, definuje ve svých Smlouvách svou vlastní identitu. Dále jsem považoval za neodkladné doložit tato vyjádření vlastní identity EU opatřeními, které Unie deklarovala ve svých smlouvách, a které by měly přispět k naplnění definice její vlastní

---

¹⁹ Z důvodů časové deprivace nebyly analyzovány texty těchto smluv: Vestfálské smlouvy, Amsterdamské smlouvy, Evropské ústavy, a smlouvy o fungování Evropské unie. A to přestože jsem smlouvy v originálním znění našel.

identity a naplnění této identity samy o sobě. Z hlediska názvosloví formy analýzy se jedná o změnu z obsahové (frekvenční a kontingenční) analýzy na diskurzivní analýzu.

V prvních částech jednotlivých analýz jsem uvedl specifické informace o dokumentu, a to pouze ty, jež jsem se dozvěděl z dokumentu samotného. Dále jsem se v dokumentech zaměřil na hledání pojmu *evropská identita* a pojmu *společná identita*. Následující vyhledané jsem našel taková opatření, jimiž se Evropská unie a jí předcházející organizace zavazovaly společnou anebo evropskou identitu ustanovit a zaručit.

7.3 Bruselský pakt (a Pařížská dohoda)

Bruselský pakt vznikl 17. března 1948 sdružením zakládajících států - *království Belgie, Francouzská republika, Hrabství Lucemburska, království Nizozemska, Spojené království Velké Británie a Severního Irska* - k posílení bezpečnosti na území poválečné Evropy na budoucích 50 let. Původní dokument o délce 12 článků byl v roce 1954 rozšířen o Protokol modifikující a kompletující Bruselský pakt a anexe a přílohy k němu připojené. Konkrétně se tak událo 23. října 1954 kvůli přidružení Spolkové republiky Německa a Italské republiky k původnímu sdružení, což si žádalo výrazný zásah do původních stanov organizace. Úprava původního dokumentu za asistence nových členů je nazýván Pařížskou dohodou. Ve čtené verzi byly výrazné změny oproti původnímu dokumentu z roku 1948 uvedeny až v Protokolu modifikujícím a kompletujícím Bruselský pakt. K těmto částem jsou připojeny anexe, jejichž obsahem je korespondence mezi členy Bruselského paktu a státy, které žádaly o vstup, jimiž byly Spolková republika Německa a Italská republika. Dalšími protokoly, připojenými ke smlouvě Bruselského paktu, jsou Protokol č. 2 - *Sil Západní Unie*, Protokol č. 3 - *O kontrole vyzbrojování zároveň s upřesňujícími anexemi k Protokolu č. 3 a Protokol č. 4 - Agendy WEU*.

Ve smlouvě není použito sousloví *evropská identita*. Rovněž společenství samo sebe nazývá jako Západní Evropskou Unii, kdy slovo *Evropská* neoznačuje evropanství, ale s větší pravděpodobností lokalizaci. Hovoří se tu o jednotné identitě, ale v tom smyslu, že *společná identita* sdružených států vychází z členství v tomto společenství, nežli jinak. Za cíl si WEU dává nezapomenout společného dědictví, z nichž vzešly hodnoty, na nichž je postavena, jak je uvedeno v Preambuli smlouvy *„posílit a ochraňovat principy demokracie, osobní a politické svobody, konstituční tradice a smysl pro právo, které jsou*

*společným dědictvím*²⁰, a dále se zároveň slibují usilovat o jednotnou Evropu, tedy „*propagovat jednotu a zasadit se o progresivní integraci Evropy*“²¹ [Bruselská smlouva 1954: Preambule]. Svě hodnoty hodlají aktivně podporovat jak vně, tak vnitřně, jak je psáno v článku č. 3 Bruselské Smlouvy „*Vysoce postavené strany budou usilovat ve společném vedení jejich lidí vstříc lepšímu pochopení principu, z kterého zakládají jejich společné civilizace a propagovat kulturní výměny konvencemi mezi nimi nebo jinými způsoby*“²² [Bruselská smlouva 1954: čl. 3]. Nicméně v čl. 2 Protokolu modifikujícím a kompletujícím Bruselskou smlouvu je zmíněno, jak byla část smlouvy upravena, respektive postoj společenství k Spolkové republice Německa a jednotě a integraci Evropy „*Sub-paragraph preambule Smlouvy „učinit takové kroky, jaké budou nezbytné v záležitosti obnovy Německé politiky agrese“ by měly být modifikovány ke čtení „propagovat jednotu a usilovat o progresivní integraci Evropy*“²³ [Bruselská smlouva, Protokol modifikující a kompletující Bruselskou smlouvu 1954: čl. 2]. To ukazuje, že sdružení původně (1948) bylo zamýšleno jako politicko-vojenská aliance nežli kulturní společenství. Více o povaze identity WEU, vztahů a charakteristických rysech tu není uvedeno.

Avšak našel jsem ve Smlouvě ty znaky a záruky, které podporují a budují cíle, jež si společenství určilo za své. Především jde o princip demokracie. A je to hlavně Sněm Bruselského paktu, který je dokladem o praxi demokratického principu a zachování tohoto principu v tomto společenství, o jehož zavedení je psáno v 1. odst. čl. 8 Protokolu modifikujícího a kompletujícího Bruselský pakt „*Pro účely posílení míru a bezpečí a propagování jednoty a usilování progresivní integrace Evropy a užší spolupráce mezi nimi a každou další evropskou organizací, Vysoce postavené strany Bruselské Smlouvy by měly vytvořit Sněm k posouzení záležitostí vztahující se k této smlouvě*“²⁴ [Bruselská

²⁰ „*to fortify and preserve the principles of democracy, personal freedom and political liberty, the constitutional traditions and the rule of law, which are the common heritage*“ [Bruselská smlouva 1954: Preambule]

²¹ „*to promote unity and to encourage the progressive integration of Europe*“ [Bruselská smlouva 1954: Preambule]

²² „*The High concentrating Parties will make every effort in common lead their peoples towards a better understanding of the principle which from the basis of their common civilisation and to promote cultural exchanges by conventions between themselves or by the other means*“ [Bruselská smlouva 1954: čl. 3]

²³ „*The subparagraph of the preamble to the Treaty „to take such steps as may be held necessary in the event of renewal by Germany of a policy of aggression“ shall be modified to read: „to promote the unity and to encourage the progressive integration of Europe*“ [Bruselská smlouva, Protokol modifikující a kompletující Bruselskou smlouvu 1954: čl. 2]

²⁴ (For the purposes of strengthening peace and security and promoting unity and encouraging the progressive integration of Europe and closer co-operation between Them and each other European

Smlouva Protokol modifikující a kompletující Bruselskou smlouvu 1954: čl. 8, odst.1]. Ve 2. odst. je pak stanoveno, že prvním krokem, kterým by nově vzniklý Sněm měl zajistit demokracii (a bezpečí) tohoto společenství, je zavedení Agendy na kontrolu vyzbrojování, jež by Sněmu podléhala „*Tento Sněm by měl být znám jako Sněm Západní Evropské Unie, ten by měl být organizován jako schopný vykonávat své funkce, to by mělo zahrnovat taková tělesa, jaká budou nezbytná, zvláště by měl ihned ustanovit Agendu pro kontrolu vyzbrojování, jejíž funkce jsou definovány v Protokolu No. IV*“²⁵ [Bruselská Smlouva, Protokol modifikující a kompletující Bruselskou smlouvu 1954: čl. 8, odst. 2]. Osmý odstavec téhož článku upřesňuje funkce a způsob výkonu, které má Sněm v kompetenci „*Sněm by měl jednomyslným hlasováním otázek pro, které není žádná jiná hlasovací procedura, nebo možná odsouhlasit. V případech uvedených v Protokolech II, III, a IV budou následovat různé hlasovací procedury, jednomyslnost, dvoutřetinová většina, prostá většina, uvedené v nich. Rozhodne prostou většinou otázky předložené Agendou Kontroly vyzbrojování*“²⁶ [Bruselská Smlouva Protokol modifikující a kompletující Bruselskou smlouvu 1954: čl. 8, odst.8]. Trochu zvláštní je, že pro každou situaci se hlasuje jiným způsobem, jinou vahou - to se může jevit jako trochu netransparentní a neférové, ale důležité je, že každá situace je řešena hlasováním o řešení. Na druhou stranu podmínky přístupu ke společenství tak volné nejsou, ani role v rozhodování nejsou rozloženy, předně má hlavní slovo vláda Belgického království „*Vysoce postavené Strany se dohodly, pozvat jakýkoli další stát k přístupu k této Smlouvě za souhlasu podmínek mezi nimi a státem pozvaným. Jakýkoli pozvaný stát se stane stranou Smlouvy doručením nástroje přijetí Belgické vládě*“²⁷ [Bruselská Smlouva

---

organisations, the High Contracting Parties to the Brussels Treaty shall create a Council to consider matters concerning the execution of this Treaty“

[Bruselská Smlouva Protokol modifikující a kompletující Bruselskou smlouvu 1954: čl. 8, odst.1]

²⁵ „*This Council shall be known as the Council of Western European Union, it shall be so organised as to be able to exercise its functions continuously, it shall set up such subsidiary bodies as may be considered necessary, in particular it shall establish immediately and Agency for the Control of Armaments whose functions are defined in Protocol No. IV*“

[Bruselská Smlouva Protokol modifikující a kompletující Bruselskou smlouvu 1954: čl. 8, odst. 2]

²⁶ „*The Council shall decide by unanimous vote questions for which no other voting procedure has been or may be agreed. In the cases provided for in Protocols II, III and IV it will follow the various voting procedures, unanimity, twothirdsmajority, simple majority, laid down therein. It will decide by simple majority questions submitted to it by the Agency of the Control of Armaments*“

[Bruselská Smlouva Protokol modifikující a kompletující Bruselskou smlouvu 1954: čl. 8, odst.8]

²⁷ „*The High Contracting Parties may, by agreement, invite any other State to accede to the present Treaty on conditions to be agreed between them and the State so invited. Any State so invited may become a Party to the Treaty by depositing an instrument of accession with the Belgian Government*“

[Bruselská Smlouva, čl. 11, odst. 1 a 2]

1954: čl. 11, odst. 1 a 2]. Za druhé je to princip míru a bezpečí. Ten je zajištěn opatřeními společné obrany, jak je deklarováno v čl. 5 „*Pokud se měla některá z vysoce postavených stran stát objektem ozbrojeného útoku v Evropě, ostatní vysoce postavené Strany přispějí, v souladu s provizemi článku 51 listiny Spojených národů, napadené straně všemi vojenskými prostředky a další pomocí a asistencí, která bude v jejich silách*“²⁸ [Bruselská Smlouva 1954: čl. 5]. Z čl. 1 Protokolu 2 - Sil Západní Unie se dá rozpoznat, že část vojsk a členských států spadá pod vrchního velitele NATO pro Evropu a že ten si určuje počet sborů pod svým velením. Tento počet by však neměl dosahovat více než je počet smluvených jednotek, z toho i vyplývá, že WEU je NATO vojensky podřízena „*Pozemní a vzdušné jednotky, které by každá z vysoce postavených stran tohoto protokolu měla umístit pod vrchního velitele Evropy, v dobách míru na hlavním území Evropy, by neměly převyšovat celkovou sílu a počet formací.*“²⁹ [Bruselská Smlouva Protokol 2 - Sil Západní Unie 1954: čl. 1]. V čl. 5 toho samého protokolu se dozvíme o zajištění vnitřní ochrany, že „*Síly a vyzbrojení vnitřních obranných a policejních jednotek na hlavním území Evropy vysoce postavených stran tohoto protokolu by měly být zavázány souhlasem organizací Západní Evropské Unie, dbající jejich řádných funkcí a potřeb a jejich existujících měř*“³⁰ [Bruselská Smlouva Protokol 2 - Sil Západní Unie 1954: čl. 5]. Dalším opatřením k zajištění míru a bezpečí jako principu, na kterém WEU stojí, je kontrola vyzbrojování, počínaje hlasováním nad kontrolou zakázaných zbraní zanesenou v čl. 3 Protokolu 3 - Kontrola vyzbrojování „*Kontrola zda rozvoj atomových, biologických a chemických zbraní v teritoriu hlavního území Evropy vysoce postavených stran, které nemají právo produkovat pro experimentální účely a jejich efektivní produkce začala tam, míra zásob těmto vysoce postaveným stranám bude dovoleno držet ji na hlavním území*

---

²⁸ „*If any of the High Contracting Parties should be the object of armed attack in Europe, the other High Contracting Parties will, in accordance with the provisions of article 51 of the charter of United Nations, afford the Party so attacked all the military and other aid and assistance in their power*“ [Bruselská Smlouva 1954: čl. 5].

²⁹ „*The land and air forces which each of the High Contracting Parties to the Present Council shall place under the Supreme Allied Commander, Europe, in peacetime on the mainland of Europe shall not exceed in total strength and number of formations*“ [Bruselská Smlouva Protokol 2 - Sil Západní Unie 1954: čl. 1]

³⁰ „*The strenght and armaments of the internal defence and police forces on the mainland of Europe of the High Contracting Parties to the present Protocol shall be fixed by agreements within the Organisations of Western European Union, having regard to their proper functions and needs and to their existing levels*“ [Bruselská Smlouva Protokol 2 - Sil Západní Unie 1954: čl. 5]

Evropy, by měly rozhodnout hlasováním ve Sněmu Západní Evropské Unie“³¹ [Bruselská Smlouva Protokol 3 - Kontrola vyzbrojování 1954: čl. 3]. Klíčovou složkou k zajištění míru není až tolik armády (armády WEU), jako Agenda s působností na evropském území „*Operace Agendy by měly být zaměřeny na hlavní území Evropy*“³² [Bruselská Smlouva Protokol 4 - Agendy 1954: čl. 2]. A v čl. 12 téhož Protokolu je zaneseno vymezení činnosti této agendy „*Pro jejich prověrky, návštěvy a inspekce by členům Agendy měl být umožněn volný přístup k továrnám a skladům a měly by jim být volně zpřístupněny relevantní účty a dokumenty. Agenda a národní autority by měly spolupracovat v takových operacích a inspekcích, a zvláště národní autority můžou na vlastní žádost zaujmout v těchto inspekcích místo.*“³³ [Bruselská Smlouva Protokol 4 - Agendy 1954: čl. 9 a čl. 12]. Následuje 3. odstavec čl. 20 „*V případě dalších zásahů pozve Sněm příslušného člena podat nezbytné vysvětlení v dané nesrovnalosti. Sněm zaujme taková měřítká, která bude považovat za nezbytná v souladu s procedurou k vyřešení situace*“³⁴ [Bruselská Smlouva Protokol 4 - Agendy 1954: čl. 20, odst. 3] a čl. 22 „*Každý členský stát Západní Evropské Unie by měl neustále informovat Agendu v otázkách vyzbrojování o typech zbraní zmíněných v Anexi IV k Protokolu No. III, které by měly být exportovány z tohoto hlavního území Evropy. Agenda by měla být oprávněna ujistit se, že uvedené zbraně jsou opravdu exportovány. Pokud je míra zásob jakéhokoli subjektu kontroly*

---

³¹ „*When the development of atomic, biological and chemical weapons in the territory on the mainland of Europe of the High Contracting Parties who have not given up the right to produce them has passed the experimental stage and effective production of them has started there, the level of stocks that the High Contracting Parties concerned will be allowed to hold on the mainland of Europe shall be decided by a majority vote of the Council of Western European Union*“

[Bruselská Smlouva Protokol 3 - Kontrola vyzbrojování 1954: čl. 3]

³² „*The operations of the Agency shall be confined to the mainland of Europe*“

[Bruselská Smlouva Protokol 4 - Agendy 1954: čl. 2].

³³ „*For their test checks, visits and inspections the members of the Agency shall be accorded free access on demand to plants and depots, and the relevant accounts and documents shall be made available to them. The Agency and national authorities shall co-operate in such checks and inspections, and in particular national authorities may, at their own request, take part in them*“

[Bruselská Smlouva Protokol 4 - Agendy 1954: čl. 9 a čl. 12]

³⁴ „*In the case of other infractions, the Council will invite the member concerned to provide the necessary explanation within a period to be determined by the Council: if this explanation is considered unsatisfactory, The Council will take the measures which it deems necessary in accordance with procedure to be determined*“ “³⁴ [Bruselská Smlouva Protokol 4 - Agendy 1954: čl. 20, odst. 3]

nenormální, agenda by měla být dále oprávněna postupovat podle podmínek exportu.“³⁵
[Bruselská Smlouva Protokol 4 - Agendy 1954: čl. 22].

In summa: Podle skutečností uvedených v Bruselské smlouvě, společenství Západní Evropské Unie vzniklo primárně jako vojensky-politická organizace, kdy centrem Bruselské smlouvy a jejích protokolů je zajištění principů demokracie a bezpečí v tomto společenství a pro něj. I přes známky budování hodnot a principů této organizace, byl nalezen pouze jeden záznam, který byl spjat s Evropskou identitou, a to definováním společných hodnot členských států WEU, jimiž byly: *princip demokracie, osobní a politické svobody, konstituční tradice a smysl pro právo.*

7.4 Mergerská smlouva

Mergerská smlouva byla takzvanou Smlouvou slučovací. Byla podepsána 8. dubna 1965 zástupci následujících států: *Belgie, Německo, Francie, Itálie, Lucembursko a Nizozemsko.* Datum, kdy smlouva vešla v platnost, bylo 1. června 1967. Subjektem této smlouvy bylo ustanovení o administrativních funkcích a pravidlech sloučení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), Společenství pro atomovou energii a Evropského hospodářského společenství do jedné organizace s názvem Evropská společenství (ES). Jednalo se především o jednu samosprávu těchto tří organizací namísto tří samospráv. První kapitola pojednává o sněmu ES (Evropských Společenství). Hovoří o jednom Sněmu zastupující ES, namísto více Sněmů (pro každé společenství) [Mergerská smlouva 1967: čl. 1]. Jeden reprezentant za jeden členský stát. Prezident Sněmu je volen na půl roku. Sněm se schází, když jej svolá kterýkoli člen nebo prezident. [Mergerská smlouva 1967: čl. 3] Sněm ustanovuje své procedury a pravidla. [Mergerská smlouva 1967: čl. 5] Sněm stanoví platy, cestovné a penze členů Komise ES [Mergerská smlouva 1967 čl. 6]. Podmínky pro fungování sněmů jednotlivých společenstev se tímto ruší. Druhá kapitola definuje Komisi. Tímto vzniklá Komise nahrazuje dřívější komise společenstev [Mergerská smlouva 1967: čl. 9]. Sestává se z 9 členů, členové Komise musí být zodpovědní jen Komisi a ideám ES. Člen je volen do Komise na 4 roky, ale může být v průběhu odvolán nebo nahrazen. [Mergerská smlouva 1967: čl. 10]

---

³⁵ „Each Member of Western European Union shall keep the Agency informed of quantities of armaments of the types mentioned in Annex IV to Protocol No.III, which are to be exported from its territory on the mainland of Europe. The Agency shall be entitled to satisfy itself that the armaments concerned are in fact exported. If the level of stocks of any item subject to control appears abnormal, the agency shall further be entitled to enquire into the orders for export“
[Bruselská Smlouva Protokol 4 - Agendy 1954: čl. 22]

Komise musí uvést aktivity ES za celý rok. [Mergerská smlouva 1967: čl. 18] Třetí kapitola pojednává o finančním zajištění ES. Finanční rok Společenstva trvá od 1. ledna do 31. prosince. Komise dá Sněmu Evropských Společenstev odhad jednotlivých výdajů ES a Sněm může podle toho přizpůsobit rozpočet. [Mergerská smlouva 1967: čl. 20]. Každá instituce by měla vést odhady svých výdajů. Sněm stanovuje návrh rozpočtu. Shromáždění musí rozpočet schválit do 1 měsíce. Jestliže nevznese námitky do té doby, je rozpočet schválen. Auditorský úřad je tímto stanoven, měl by zastoupit místo dvou předcházejících. [Mergerská smlouva 1967: čl. 22]. Čtvrtá kapitola nemá speciální název, ale jsou zde definována pravidla syntézy zaměstnanců „*Úředníci a další služebníci Evropského společenství uhlí a oceli, Evropského hospodářského společenství a Evropského společenství pro atomovou energii by se měli k datu platnosti této Smlouvy stát úředníky a dalšími služebníky Evropských společenstev a stát se součástí jediné administrativy tohoto společenství. Sněm by měl, jednat s pomocí kvalifikované většiny na návrh Komise a po konzultování s dalšími zainteresovanými institucemi, stanovit regulace posádky úředníků a dalších služebníků Evropských společenstev a podmínky zaměstnávání dalších služebníků těchto Společenstev*“³⁶. [Mergerská smlouva 1967: čl. 24] Kapitola 5 ustanovuje Obecné a konečné provize. Shromáždění se schází jednou ročně. ES by měla užívat v členských státech ty privilegia a imunity, jež jsou nezbytné pro výkon jejich otázek. To samé by mělo být praktikováno na Evropskou Banku. Sněm musí převzít povinnosti s účinností této smlouvy. Prezident, viceprezidenti Komise by měli být navrženi do data účinnosti této Smlouvy. Sněm jednající jednomyslně tvoří finanční systémy pro bývalé členy Nejvyšší autority a komise ESUO. První rozpočet Společenstev by měl být stanoven na 1. leden v účinnosti této smlouvy. Tato Smlouva by měla být ratifikována všemi skupinami v respektování. Nástroje ratifikace by měly být zajištěny Italskou republikou. Platnost Smlouvy je zaručena posledním podpisem. [Mergerská Smlouva 1967].

Co se týče evropské identity, není v celé Smlouvě ani náznak toho, že by se na něco takového při psaní ohlíželi. Není tu ani sousloví evropská identita, ani definice

---

³⁶ „*The officials and other servants of the European Coal and Steel Community, the European Economic Community and the European Atomic Energy Community shall, at the date of entry into force of this Treaty, become officials and other servants of the European Communities and form part of the single administration of those Communities. The Council shall, acting by a qualified majority on a proposal from the Commission and after consulting the other institutions concerned, lay down the staff regulations of officials of the European Communities and the conditions of employment of other servants of those Communities*“ [Mergerská smlouva, 1967, čl. 24]

vlastní identity ES či obsah, který by k takové identitě odkazoval. Vztah mezi ES s jejími členskými státy tu není úzce definován, jediné co je zde zaručeno v článku 28, je to, že Evropská „Společenství by měla užívat v území členských států taková privilegia a ochrany, jaká jsou nezbytná pro výkon jejich záležitostí, pod podmínkami ustanovenými v Protokolu připojenému k této Smlouvě. To samé platí pro Evropskou investiční Banku.“³⁷ [Mergerská smlouva 1967: čl. 28]. Co lze říci, je to, že ES si jako svůj politický režim vybrala zastupitelskou demokracii, přestože řada jejích členských států dosud byla kolonialisty – *Belgie a Francie*.

In summa: Na rozdíl od Smlouvy, kterou jsem analyzoval dříve, totiž Smlouvy Bruselského paktu a Pařížských dohod, tak tato smlouva nebyla politicky definující, ale zajišťující právní vztah a novou formu pro sjednocené hospodářsky orientované organizace, totiž organizace Evropského společenství uhlí a oceli, Evropského společenství pro atomovou energii a Evropského ekonomické společenství. Vytvoření mocenské struktury v novém seskupení, pomocí Mergerské smlouvy a jejích protokolů a anexí, dalo tomuto seskupení politický impuls a rozměr, avšak nedefinovalo směr a obsah vedení jeho politiky. Zdá se tedy, že z pohledu hodnotícího politiku se jednalo o zbytečnou analýzu smlouvy, avšak smlouva sama byla důležitým protokolem k potvrzení sjednocení těchto organizací do jedné - Evropských Společenstev, což výrazně umožnilo budoucí mohutný rozvoj tohoto seskupení, a to jak politický, tak územní.

7.5 Deklarace Evropské identity

Deklarace Evropské identity je dokument vydaný v roce 1973 v Kodani členskými státy Evropských Společenstev. Zde nazývají sami sebe jako Devítku a Evropská společenstva jako Společenství. Dokument je stručný ve svém rozsahu, ale úplný ve svém obsahovém sdělení. Text se dělí na čtyři nerovnoměrné díly, z nich tři jsou nazvány jako kapitoly:

I. The Unity of the Nine Member Countries of the Community (Jednota Devítky), II. The European Identity in the World (Evropská identita ve světě), III. The Dynamic Nature of the Construction of the European identity (Dynamická podstata konstrukce evropské identity). První kapitola popisuje společné hodnoty a ideu jednoty, které Devítka má. Druhá kapitola, nejdelší a nejobsáhlejší ze všech, vymezuje vztahy Devítky s ostatními

---

³⁷ „The European Communities shall enjoy in the territories of the Member States such privileges and immunities as are necessary for the performance of their tasks, under the conditions laid down in the Protocol annexed to this Treaty. The same shall apply to the European Investment Bank“ [Mergerská smlouva 1967: čl. 28].

zeměmi ve světě a zároveň uvádí motivace a důvody pro jejich stagnování či rozvoj. Třetí kapitola definuje podstatu, s níž je evropská identita konstruovaná právě Devítkou. Tento dokument přímo navazuje na podstatu Pařížských dohod a Římských smluv, což je poněkud paradoxní, když si připomeneme existenci nejnovější smlouvy v té době - totiž smlouvy Mergerské.

Co vybrat z dokumentu, který se věnuje přímo evropské identitě? Zvolil jsem následující charakteristické body jeho obsahu. Za zásadní pro svou práci považuji hned první bod této deklarace vztahující se k tomu, že Evropa nebyla vždy jednotnou, nýbrž i sebezničující „*Devět evropských států možná bylo tlačeno skrze nejednotu svou historií a sobecky bránící neoprávněné nároky. Ale tyto státy přešly svá nepřátelství a rozhodly se, že jednota je základní evropská nezbytnost k zajištění přežití civilizace, která je jim společná*“³⁸ [Deklarace evropské identity 1973: kap. 1, čl. 1]. Tento fakt není na úrovni poznávání pro mou práci zásadní. Důležitý je spíše z hlediska toho, že to ES přiznaly. Společenství se tu prezentuje jako ten, kdo usiluje o jednotnou Evropu, a tedy ten, komu na základě této aspirace přísluší definovat evropskou identitu, pojem, který v nejbližší podobě spojují nikoli s geografickou Evropou, ale samy se sebou „*Devět členských států Evropských Společenstev se rozhodlo, že nadešel čas načrtnout dokument evropské identity. To jim bude umožňovat dosáhnout lepší definice jejich vztahů s ostatními zeměmi a jejich povinnosti a místa, která zaujímají ve světových záležitostech. Tyto státy se rozhodly definovat evropskou identitu s podstatou dynamické přirozenosti Společenstva a mají zájem držet se další práce ve směru pokroku tvořeného konstrukcí spojené Evropy*“³⁹ [Deklarace Evropské identity 1973: Preambule]. A zároveň tvrdí, že k projektu jednotné Evropy budou přibrány jen ty národy, které zastávají stejné hodnoty, jaké vytyčila ES v tomto dokumentu „*Konstrukce jednotné Evropy, kterou zastřešují státy*

---

³⁸ „*The Nine European States might have been pushed towards disunity by their history and by selfishly defending misjudged interests. But they have overcome their past enmities and have decided that unity is a basic European necessity to ensure the survival of the civilization which they have in common*“ [Deklarace evropské identity 1973: kap. 1, čl. 1]

³⁹ „*The Nine Member Countries of the European Communities have decided that the time has come to draw up a document on the European Identity. This will enable them to achieve a better definition of their relations with other countries and of their responsibilities and the place which they occupy in world affairs. They have decided to define the European Identity with the dynamic nature of the Community in mind. They have the intention of carrying the work further in the future in the light of the progress made in the construction of a United Europe*“ [Deklarace Evropské identity 1973: Preambule]

*členské Devítky, je otevřena dalším státům, které sdílí stejné ideály a hodnoty“*⁴⁰ [Deklarace Evropské identity 1973: kap. 1 čl. 4]. Což by mohl skeptický člověk vnímat jako stanovení toho, že do evropské identity patří výhradně to, co stanovila Devítka v této Deklaraci, a zároveň, že veškeré státy, které se neusilují připojit nebo mají hodnoty jiné, do evropské identity nepatří, třebaže v Evropě leží a podílely se na jejím kulturním a politickém rozvoji (v tomto případě však jde jen o domněnku). To hlavní, evropskou identitu, respektive hodnoty, které jsou v ní zahrnuty, zmiňuje Devítka především v jediném bodu deklarace *„Sdílejíce stejné přístupy k životu, založené na rozhodnutí budovat společnost, která oceňuje potřeby individua, ony jsou rozhodnutí bránit principy representativní demokracie, smyslu práva, sociální spravedlnost - která je hlavním cílem hospodářského pokroku - a respektování lidských práv. Všechny tyto základní elementy evropské identity...“*⁴¹ [Deklarace Evropské identity 1973: kap. 1, čl. 1]. Zahraniční politikou Devítky je, že její vztahy ve světě jsou všude otevřené, včetně případu Sovětského svazu a Východoevropských zemí *„Devítka přispěla, jak individuálně, tak kolektivně, k prvním výsledkům politiky uvolňující napětí a kooperace s SSSR a Východoevropskými zeměmi. Ony jsou rozhodnuty držet se této politiky dále na recipročním základu“*⁴² [Deklarace Evropské identity 1973: kap. 2, čl. 16]. I přes opatrnost a otevřenost zahraniční politiky se společenství definuje exkluzivně – například, když se označuje za největší světový trh *„Společenství, největší světová obchodní skupina, by nemohla být uzavřená. Má úzké kontakty se zbytkem světa, co se týče jejich dodávek a vývodů trhu. Pro tento důvod Společenství, zatímco zbývající v kontrole svých vlastních obchodních politik, zamýšlí použít pozitivní vliv na světové hospodářské vazby s ohledem na větší dobro“*⁴³ [Deklarace Evropské identity 1973: kap. 2, čl. 7] a dále

---

⁴⁰ *„The construction of a United Europe, which the Nine Member Countries of the Community are undertaking, is open to other European nations who share the same ideals and objectives“*
[Deklarace Evropské identity 1973: kap. 1 čl. 4]

⁴¹ *„ ...Sharing as they do the same attitudes to life, based on a determination to build a society which measures up to the needs of the individual, they are determined to defend the principles of representative democracy, of the rule of law, of social justice — which is the ultimate goal of economic progress — and of respect for human rights. All of these are fundamental elements of the European Identity...“*
[Deklarace Evropské identity 1973: kap. 1, čl. 1]

⁴² *„The Nine have contributed, both individually and collectively to the first results of a policy of détente and co-operation with the USSR and the East European countries. They are determined to carry this policy further forward on a reciprocal basis“*
[Deklarace Evropské identity 1973: kap. 2, čl. 16]

⁴³ *„The Community, the world’s largest trading group, could not be a closed economic entity. It has close links with the rest of the world as regards its supplies and market outlets. For this reason the Community,*

udržením míru tím, že bude věnovat péči zaostalým světovým regionům „*Opravdový mír nemůže být, pokud rozvinuté země nebudou platit péči těm méně vyspělým národům. Přesvědčeny o tomto faktu, a vědomi si svých povinností a zvláštních závazků, Devítka lpí na velké důležitosti bojovat proti zaostalosti. Státy Devítky jsou proto rozhodnuty zintenzivnit své úsilí v oblastech obchodu, rozvojové pomoci a posílit mezinárodní spolupráci k těmto cílům*“⁴⁴ [Deklarace Evropské identity 1973: kap. 2, čl. 20].

In summa: Je to až paradox, že ve smlouvách je zmínka o evropské identitě téměř k nenalezení, a současně je vypsán dokument, který se věnuje evropské identitě jako samostatnému tématu. Tímto dokumentem jednoznačně vyjádřila ES svou aspiraci být představitelem Evropy, evropské identity, a činí si na to exkluzivní právo. Jako své hodnoty a principy zde uvádí: *smysl pro právo, sociální spravedlnost, která je hlavním cílem hospodářského pokroku, a respektování lidských práv*. Pravdou však zůstává, že tato deklarace nebyla nikdy více od roku 1973 aktualizována, ani nebyla zmíněna ve Smlouvách. Nabízí se tedy otázka, jestli může být definice považována za stále platnou, když ji stanovilo devět států ze současné osmadvacítky.

7.6 Maastrichtská smlouva

Maastrichtská smlouva, v Unii známá jako Smlouva o ustanovení Evropské unie, byla vyhotovena 7. února 1992. V platnost byla uvedena 1. ledna 1993, po ratifikaci všemi členskými státy, jimiž byly: *Belgické království, Království Dánska, Spolková republika Německo, Řecká republika, Španělské království, Francouzská republika, Irsko, Italská republika, Knížectví Lucemburska, Království Nizozemska, Republika Portugalska a Spojená království Velké Británie a Severního Irska*. Smlouva se sestává z 8 kapitol a je k ní přiloženo 9 protokolů popisujících jednotlivé změny v politice (text protokolů není ve verzi 1997 uveden). Hlavním účelem této Smlouvy bylo ustanovení změn v Evropském společenství do nového koncentrovaného společenství – Unie, a mimo jiné samotné zavedení a použití pojmu Unie ve struktuře této organizace.

---

while remaining in control of its own trading policies, intends to exert a positive influence on world economic relations with a view to the greater well-being of all
[Deklarace Evropské identity 1973: kap. 2, čl. 7]

⁴⁴ „*There can be no real peace if the developed countries do not pay more heed to the less favoured nations. Convinced of this fact, and conscious of their responsibilities and particular obligations, the Nine attach very great importance to the struggle against under-development. They are, therefore, resolved to intensify their efforts in the fields of trade and development aid and to strengthen international co-operation to these ends.*“ [Deklarace Evropské identity 1973: kap. 2, čl. 20]

Pokud se opět zaměříme na hledání signifikancí evropské identity v dokumentech Unie a na politiky svým charakterem definující evropskou identitu, pak musíme prvně zmínit text čl. 2, kde EU se pojem evropská identita vůbec použije, třebaže mluví o své identitě „...vložit svou identitu na mezinárodní scéně“⁴⁵ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 1, čl. 2], a text čl. 6, jež hovoří o hodnotách / principech, na kterých je tímto Unie založena „Unie je založena na principech svobody, demokracie, respektu k lidským právům a základním svobodám, smyslu pro právo, principech, které jsou společné všem členským státům“⁴⁶ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 1, čl. 6]. Zároveň je v čl. 6 jasně definováno, že „Unie by měla respektovat identity členských států“⁴⁷, což je v souladu s principy Unie, ale dává to volnost oslabovat společnou identitu. Jak vidíme, je zde kladen daleko větší prostor na konkrétní vymezení evropské identity, než je ve Smlouvách jiných. V souladu s uvedenými cíli a principy je zde deskripce politik k těmto cílům určených. Např. v čl. 11 je uvedeno, co by v rámci politik měla Unie dělat „ochraňovat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu s principy listiny Spojených národů, stejně jako principy Helsinského finálního aktu a skutečností Pařížské listiny, zahrnující toto na vnějších hranicích“⁴⁸ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 5, čl. 11]. Tento bod dává zcela jasně najevo, že postoj Unie je ryze pacifistický. Zachází dokonce tak daleko, že se podvoluje v plánování obranné politiky NATO, kde v čl. 17 říká „Politika Unie by neměla předpokládat specifický charakter bezpečnosti a obranné politiky některých členských států a měla by respektovat závazky některých členských států, které vidí jejich společnou obranu realizovatelnou v Organizaci Severo-Atlantické Smlouvy (NATO), pod Severo-Atlantickou Smlouvou a být kompatibilní s rámcově ustanovenou společnou bezpečnostní a obrannou politikou“⁴⁹ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 5, čl. 17].

---

⁴⁵ „...to inserts its identity in international scene“ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 1, čl. 2]

⁴⁶ „The Union is founded on the principles of liberty, democracy, respect of human rights and fundamental freedoms, and the rule of law, principles which are common to all Member States“ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 1, čl. 6]

⁴⁷ „The Union shall respects identities of Member states“ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 1, čl. 6]

⁴⁸ „to preserve peace and strengthen international security, in accordance with the principles of the United Nations Charter, as well as the principles of the Helsinki Final Act and the objectives of the Paris Charter, including those on external borders“ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 5, čl. 11]

⁴⁹ „The policy of Union shall not prejudice specific character of the security and defence policy certain of Member states and shall respects obligations of certain Member states, which see their common defence realisen in the North Atlantic Treaty Organisation (NATO), under the North Atlantic Treaty and be compatible with common security and defence policy established within framework“ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 5, čl. 17]

Nově se zavádí spolupráce Unie se složkami Europolu, tyto organizace nabytím platnosti této Smlouvy začnou spolupracovat [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 6, čl. 30]. Včetně toho, že členské státy jsou povinny poskytovat informace o zločinech na svém území jak jiným členským státům, tak samotné Unii a složkám Europolu [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 6, čl. 35]. Tedy v rámci článku 30 a 35 jsou uvedena nařízení politik EU, která upevňují její pozici centrálního velitelství. Nejvíce autoritativní částí této Smlouvy je titul o bližší spolupráci, kdy je v titulu sedmém definováno, za jakých podmínek, daných Unií, smí členské státy navázat mezi sebou úzkou spolupráci, a ta je nad to ještě finálně schvalována Unií. Je to Unie, kdo přednostně rozhoduje o užší spolupráci států uvnitř a vně Schengenu. Ironií je, že tato opatření se vztahují pouze na nově ustanovené návrhy kooperace [Maastrichtská Smlouva 1992: Titul 7]. Implementaci demokratických ideálů v politikách Unie představuje především zmíněný bod v čl. 48 „*Vláda jakéhokoli členského státu nebo Komise může navrhnout Sněmu návrhy na úpravu Smluv, na kterých je Unie založena*“⁵⁰ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 8, čl. 48].

In summa: Při komparaci této Smlouvy se Smlouvou Mergerskou o ustanovení Evropských společenství je zde patrný posun, a to za prvé v centralizaci politické infrastruktury organizace a za druhé větší progres v proměnách ideálů ve skutečná opatření. To se projevuje zejména posilováním dohledu nad členskými státy a posilováním ochrany vnějších hranic Unie – neméně naopak uvolněním vnitřního občanského prostoru. Transparentně formulováno - silná pravidla pro státy za účelem větší volnosti občanů Unie. Evropská unie zde jmenuje jako aspekty své identity: *princip svobody, demokracii, respekt k lidským právům a základním svobodám a smysl pro právo.*

7.7 Lisabonská smlouva

Lisabonská smlouva vznikla v letech 2007 – 2009. Vypsána byla již 17. 12. 2007. Datum vstoupení smlouvy v platnost bylo 1. ledna 2009, a to po poslední ratifikaci smlouvy Českou republikou. V listopadu 2014 měla být podle této smlouvy zrušena přechodná opatření. Seznam podpisů smlouvy, jenž poskytli předsedové vlád a ministři zahraničí jednotlivých zemí, zahrnoval následující členské státy Evropské unie: *Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Německo, Estonsko, Irsko, Řecko, Španělsko, Francie, Itálie,*

---

⁵⁰ „*The government of any Member state or the Commission may submit to the Council proposals for the amendment of the Treaties on which the Union is founded*“ [Maastrichtská smlouva 1992: Titul 8, čl. 48].

Kypr, Lotyšsko, Litva, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Nizozemsko, Rakousko, Polsko, Slovinsko, Slovensko, Rumunsko, Portugalsko, Finsko, Švédsko a Velká Británie.

Cílem této smlouvy bylo posílit účinnost a demokratičnost legitimacy EU a soudržnost její činnosti změnou Zakládající smlouvy o Evropské unii, Smlouvy o Evropském společenství a Smlouvy o EUROATOM. Smlouva zásadním způsobem mění dosud platné smlouvy – Smlouvu o fungování Evropské unie a Smlouvu o ustanovení Evropské unie. V podstatě mění názvosloví používané v těchto smlouvách: nově se používá pojmu Evropská unie, nikoli Evropská Společenství a pojem evropská centrální měna se mění i v dokumentech Evropské unie název na Euro. Se změnou názvů některých institucí se mění i jejich funkce. Ve smlouvě jsou na jejím konci uvedena tabulková schémata, které články smluv se změnily na články jiné, případně byly vyřazeny ze znění Lisabonské smlouvy.

První část Lisabonské smlouvy se soustředí na změnu Smlouvy o ustanovení Evropské unie, zde jsou zmíněny pozměněné *obsahy* evropských politik tak, jak vyhovují nové koncepci. Vymezuje se tu obecné oblasti zájmu Unie. Druhá část, zabývající se změnou Smlouvy o fungování Evropské unie, definuje institucionální změny a funkční změny v procesech politiky EU. Zatímco první dvě části definovaly, na jaké ustanovení se změnily články Smluv, následující část tvoří protokoly jednotlivých změn ve smlouvách. Protokoly jsou ve své podstatě zápisy o jednání každé dílčí otázky, kterou jednotlivé změny nabízejí. K Lisabonské smlouvě se připisuje tzv. protokol č. 2, který mění některé definice Smlouvy o ustanovení EUROATOM – tato organizace je totiž do jisté míry samostatnou, přestože s Uníí úzce kooperuje.

Nyní, když jsem poskytl obecnou analýzu dokumentu, rád bych zmínil ty politické aspekty Lisabonské smlouvy, v nichž se zračí souvislost s Evropskou identitou. První zmínkou je hned první bod preambule, zcela nově přidaný, a sice *“Inspirující se evropským, kulturním, náboženským a humanistickým odkazem, ze kterého vzešly hodnoty nedotknutelných a nezadatelných práv lidských bytostí, demokracie, rovnosti, svobody a právního státu”* [Lisabonská Smlouva 2007: Preambule]. Nicméně není vůbec definováno, na které odkazy evropského dědictví, z nichž vzešly hodnoty lidských práv, se přesně odkazuje. Avšak hned vzápětí se objevuje část, kterou považuji za důležitou a ve které je psáno o Unii *„Bojuje proti sociálnímu vyloučení a diskriminaci, podporuje sociální spravedlnost a ochranu, rovnost žen a mužů, mezigenerační solidaritu a ochranu práv dítěte“* [Lisabonská Smlouva 2007: *Obecná ustanovení*, čl. 2, odst. 3, část 2]. V této části jsou tak jmenovány přímé hodnoty, které se Unie snaží prosazovat a bránit. Dle

mého právě tento článek přesně odráží, co by lidé Evropy od Evropské unie nejraději očekávali - tedy to, že EU by byla nadnárodním aktérem zasazujícím se o ochranu a propagaci těchto hodnot, které by chránily samotnou společnost Evropské unie, nikoli EU jako organizaci (ale to je jen má spekulace, nikoli ověřený fakt). Výrazným prvkem upevňujícím (jednotnou) evropskou identitu je stanovisko v oblasti *bezpečnostní politiky*, kdy na straně jedné je psáno, že „*členské státy jsou povinny se podřídit bezpečnostní politice Unie*“ [Lisabonská smlouva 2007: *Bezpečnostní politika*, oddíl 2. čl. 49, čl. 50], na straně druhé se dodává, že „*Unie se v mezinárodních akcích podřídí instrukcím NATO a že poskytnuté jednotky budou pouze podpůrnou silou, dále dodává, že jednání Unie budou na všech jejích hranicích přátelská*“ [Lisabonská smlouva 2007: *Protokol upravující čl. 28b Smlouvy o EU*]. Vůbec nejzajímavějším bodem je skutečná obrana hranic Unie, která je započata až poté, co se sejde Rada a jednomyslně o tom rozhodne [Lisabonská smlouva 2007: *Bezpečnostní politika*, oddíl 2. čl. 49 a čl. 50]. Důležitým prvkem, který podporuje odkaz Unie k lidským právům, je přijetí ustanovení civilní ochrany, „*díky níž členské státy mohou využít právních i finančních způsobů k ochraně obyvatelstva před přírodními nebo člověkem způsobenými katastrofami*“ [Lisabonská smlouva 2007: *Civilní ochrana* čl. 149]. To se projevilo například zavedením přísnějšího zákona o ochraně osobních údajů občanů Unie. Posledním zasahujícím prvkem k pojmu evropská identita je omezení států v otázce úzké spolupráce. Chtějí-li státy úzce spolupracovat, musí oba tento návrh podat Radě, která po konzultaci s Evropským parlamentem a na návrh Komise jednomyslným hlasováním zamítne nebo přijme žádost [Lisabonská smlouva 2007: *Posílená spolupráce* čl. 22]. K podpoře bezpečí (jako jedné ze složek vlastní identity) uvnitř prostoru Evropské unie učinila Unie opatření ohledně spolupráce národních složek, a to nejen policejních, nýbrž i justičních. Spolupráce těchto složek je zajištěna prostřednictvím organizačních portálů, nazývajících se Europol (pro policejní spolupráci) a Eurojust (pro spolupráci justiční) [Lisabonská smlouva 2007: *Policejní spolupráce* čl. 69f, čl. 69g] [Lisabonská smlouva, 2007: *Justiční spolupráce v trestných věcech* čl. 69a, čl. 69b, čl. 69c, čl. 69d, čl. 69e]. Na jedné straně se tím zaručuje bezpečí, na straně druhé se tím omezuje svoboda jednotlivců v Evropě, a to i když nejsou zločinci. Jedním z nejdůležitějších projevů demokracie je zavedení možnosti referenda / petice vypsané občany, toto má však jen doporučující, nikoli závaznou úlohu pro orgány EU „*Nejméně jeden milion občanů Unie pocházejících z podstatného počtu členských států se může ujmout iniciativy a vyzvat Evropskou komisi, aby v rámci svých pravomocí předložila vhodný návrh k otázkám, k nimž je podle mínění těchto občanů nezbytné přijetí*

právního aktu Unie pro účel provedení těchto Smluv“ [Lisabonská Smlouva 2007: *Demokratické zásady*, čl. 8b, odst. 4]. Referendum bylo, i přes absurdní podmínku, jednou úspěšně použito, a to jak formálně, a sice sesbíráním dostatku platných podpisů - cca 1.8 milionu, tak i tím, že bylo nároku referenda vyhověno - šlo o odpor proti evropskému lobby na privatizaci vodních zdrojů, což by dovolovalo zacházení s vodou jako s komoditou.

In summa: Po smlouvě Mergerské, jež stanovovala především podmínky sloučení tří organizací do jedné: Evropských Společenství, a po smlouvě Maastrichtské, která transformovala Evropská Společenství do Evropské unie, byla Lisabonská smlouva tou smlouvou, v níž se více rozvinul obsah politiky a vymezení identity. Oproti Deklaraci Evropské identity toho nebylo mnoho co zmínit, ale přesto se jednalo o posun. Lisabonská smlouva zavedla nemálo opatření pro demokratizaci Unie. Tím tedy definuje konstrukci Evropského prostoru, ve kterém by se naplňovaly hodnoty, na kterých je Evropská unie postavena, jako jsou *lidská práva, právní stát, rovnost, demokracie*, a související hodnoty *sociální spravedlnosti, rovnosti mužů a žen, ochrany práv dítěte, mezigenerační solidarity*. Tato opatření, sloužící pro takovou konstrukci zóny “míru, bezpečí a prosperity”, omezují za tímto účelem suverenitu členských států.

8. KRITICKÝ SOUHRN ANALÝZY DOKUMENTŮ

Při analýze dokumentů jsem si všiml několika věcí. Za prvé je to řetězový způsob konstrukce politiky ve Smlouvách Evropské unie, a pak je to vzrůstající demokratizace Evropské unie v podobě vypsání opatření. Řetězovým způsobem je myšleno, že každá Smlouva Unie upravuje tu předcházející, tedy, že se Smlouvy navzájem nevylučují a smlouvy nevymezují extrémní polarizující opatření politik. Za důležitý považuji poznatek o zakládajících členech, což byly západní, vysoce konzervativní (čti „téměř staromódní“) státy, a o platnosti fungování Bruselského paktu ustanovujícího Západo Evropskou Unii (WEU), současně s platností poslední evropské smlouvy. Zároveň i poznatek o vojenské podřízenosti Unie organizaci NATO a mezinárodní vojensky pasivní politice Unie. Neméně důležitá je zmínka o původním vyhranění vůči Německu a zároveň prohlášení o silné propagaci a snaze o evropskou integraci Evropy. Jediným dokumentem, ve kterém se Unie vyjadřuje k evropské identitě obsáhle, je Deklarace Evropské identity z Kodaně 1973, zde se Evropská Společenství prohlásila za oprávněného a jediného nositele pojmu evropská identita a stanovila zde své hodnoty za hodnoty evropské identity: *smysl pro právo, sociální spravedlnost, která je hlavním cílem hospodářského pokroku, a respektování lidských práv*, jež se ve většině shodují s hodnotami jejich identity, obsaženými ve Smlouvách Unie.

V Bruselském paktu se objevily tyto hodnoty: *princip demokracie, osobní a politické svobody, konstituční tradice a smysl pro právo*. Evropská Společenství jako své hodnoty a principy v Deklaraci Evropské identity uvádí: *smysl pro právo, sociální spravedlnost, která je hlavním cílem hospodářského pokroku, a respektování lidských práv*. Zatímco v Maastrichtské smlouvě byly definovány tyto: *svoboda, demokracie, respektování lidských práv a základních svobod a smysl pro právo*. Posledním dokumentem, kde byly definovány hodnoty evropské identity z pohledu Unie, byla Lisabonská smlouva následujícími hodnotami: *lidská práva, právní stát, rovnost, demokracie*, a související hodnoty *sociální spravedlnosti, rovnosti mužů a žen, ochrany práv dítěte, mezigenerační solidarity*. Z legislativního pohledu je však platná pouze a jen definice uvedená v Deklaraci Evropské identity, neboť tento dokument je, na rozdíl od ostatních analyzovaných, stále platný.

Smyslem této analýzy dokumentů bylo zjistit, jak vnímá Evropská unie sebe sama jako hlavního potencionálního představitele evropské identity. Pokud bychom chtěli definovat společné hodnoty, které charakterizují evropskou identitu a které se vyskytují ve všech smlouvách, pak by to byly tyto: *demokracie, svoboda, lidská práva a smysl pro právo*. K zodpovězení druhé dílčí otázky *Jak je promována evropská identita v dokumentech Evropské unie?*, tedy podle prohlášení nalezených ve smlouvách Evropské unie a jí předešlých organizací, definuji evropskou identitou následující: *zastupitelská demokracie, svoboda, mír, bezpečí, lidská práva, smysl pro právo a hodnoty, z kterých jmenované hodnoty vzešly*. Tyto hodnoty evropské identity jsou zároveň ve smlouvách skutečně chráněny a prosazovány k tomu určenými opatřeními.

9. PŘEHLED STATISTICKÝCH ŠETŘENÍ

9.1 Úvodní slovo k přehledu statistických šetření

Závěrečnou složkou zkoumání, poslední prováděnou analýzou, je sekundární analýza dat. Za zmínky o Eurobarometru - výzkumu vedeného Evropskou komisí za účelem zachycení občanské reflexe již od roku 1973 a obsahujícího vzorek 1000 lidí za každou členskou zemi [Eurobarometr 82 2014: 3] - v práci M. Fialové [Fialová 2009: 84], jsem se rozhodl zařadit některé ročníky tohoto šetření do mého výzkumu. A to zejména z toho důvodu, že zohlednění struktury, v tomto případě názorů na evropskou identitu a sebeidentifikaci s ní občany Evropské unie, je svým způsobem jedním ze sociologických hledisek, jimiž se společenské téma dá zkoumat, a z toho důvodu, že mé vlastní dotazování na téma evropské identity by bylo na malém vzorku a v omezené intelektuální a finanční rovině bezvýznamné.

9.2 Postup přehledu statistických šetření

Nejprve jsem našel ta statistická šetření výzkumu Eurobarometr, která se nějakým způsobem dotazovala po evropské identitě. Z vyhovujících šetření jsem si vybral pět ročníků v nejvýznačnějších datech. Důvodem pro tyto intervaly bylo zachycení změn, a to změn spojených s generační výměnou respondentů, s rozšiřováním právního a geografického prostoru Evropské unie a jí předešlých organizací, s politickým kontextem doby. Z nalezených záznamů jsem sestavil přehled, který jsem následně více sofistikovaně analyzoval. V přehledu jednotlivých ročníků jsem tak uvedl, o kolikátý ročník se jedná, pořadové číslo šetření, počet států, ve kterých bylo šetření prováděno a význačné okolnosti doby.

9.3 EUROBAROMETR 1982

Eurobarometr 17 [online]. European Commission, 1982 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb17/eb17_en.htm

Ročník 1982

číslo 17

Státy: 10

Okolnosti: přístup Řecka v roce 1981

V tomto ročníku Eurobarometru byla pouze jedna otázka, která se respondentů ptala, zda o sobě přemýšleli jako o občanech Evropy a případně, jak často tak činili „*Přemýšlel jste někdy o sobě jako o občanu Evropy? Často, někdy nebo nikdy?*“⁵¹ [Eurobarometr 1982: kap. 4, část 4, 40]. Zjištěná čísla nebyla nijak vysoká a v jednotlivých zemích se dokonce výrazně lišila. Hodnota ukazatele, že se respondenti velmi často cítí být Evropany, dosahovala v celé Unii k šestnácti procentům dotazované populace. Naopak podíl častého uvědomění Evropanství v dílčích zemích byl nejvyšší v Lucembursku 33 %, v Řecku 27 % a v Německu 25 % [Eurobarometr 1982: kap. 4, část 4, 41].

---

⁵¹ "Do you ever think of yourself as a citizen of Europe? Often, sometimes or never?" [Eurobarometr 1982: kap. 4, část 4, 40]

9.4 EUROBAROMETR 1990

Eurobarometr 33 [online]. European Commission, 1990 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb33/eb33_en.htm

Ročník: 1990

Číslo: 33

Státy: 12

Okolnosti: revoluce ve střední Evropě, sjednocení Německa

Po osmi letech bylo znění otázek pozměněno. Například otázka týkající se ztotožnění s evropanstvím stavěla, na rozdíl od dřívější, pojem evropanství až na druhou pozici po národnosti. „*Přišlo Vám někdy na mysl, že nejste pouze (národnost), ale také Evropan?*“⁵². Ale ani změna znění otázky nepřinesla výrazný nárůst v kladných odpovědích. Pouze 15 % o sobě přemýšlelo velmi často jako o Evropanovi. Ale celá polovina (51 %) dotazovaných tak o sobě nikdy nepřemýšlela [Eurobarometr 1990: kap. 1, 2]. Novým dotazováním bylo určování hodnot, které respondenti sami považují za speciálně evropské. Byly to tyto hodnoty „*mír 47 %, demokracie 38 %, kultura 33 %, kvalita života 26 %, standard žití 23 %*“⁵³ [Eurobarometr 1990: kap. 1, 3]. Procenta uvádějí, v kolika případech byly hodnoty označeny jako evropské, nikoliv to, jaký podíl zaujímají mezi ostatními. Avšak ani zde nelze slavit úspěch, neb žádná z hodnot se nedostala přes 50% souhlas, tedy žádná z hodnot nebyla zaručeně identifikována jako evropská. Zajímavou oblastí tohoto ročníku je celá třetí kapitola, která má za úkol zachytit názor občanů Unie na události mimo Unii. Toto zařazení je zajímavé z toho důvodu, že tím Evropská unie dala skrze výzkum Evropské Komise, signál, že jednoznačně považuje země centrální Evropy za Evropu (z hlediska politického).

---

⁵² „*Does the thought ever occur to you that you are not (nationality) but also European?*“ [Eurobarometr 1990: kap. 1, 2]

⁵³ „*peace 47%,democracy 38%, culture 33%, quality of life28%, way of life 26%, standard of living 23%*“ [Eurobarometr 1990: kap. 1, 3]

9.5 EUROBAROMETR 1998

Eurobarometr 50 [online]. European Commission, 1998 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb50/eb50_en.htm

Ročník: 1998

Číslo: 50

Státy: 15

Okolnosti: válka v Srbsku, v roce 1995 přistoupilo k EU Rakousko, Finsko
Švédsko, Amsterdamská smlouva 1997

Oddíl ohledně evropské identity začíná všeříkající větou o omezeném deklarování evropské identity skrze občany, i když oni nějakou míru evropanství pocítují „*Ačkoliv nelze hovořit o existenci opravdu evropské identity, většina občanů EU cítí určitou míru evropanství*“⁵⁴ [Eurobarometr 1998: 59]. Tento ročník se opět rozvinula a zjemnila otázka na evropskou identitu. Národnost respondenta zaujala místo ve třech ze čtyř možných odpovědí, což nepatrně posunulo výsledky negativním směrem pro evropskou identitu. Rozložení sebraného celkového vzorku bylo následující „*pouze Evropan 4 %, Evropan a národnost 7 %, národnost a Evropan 43 %, pouze národnost 43 %*“⁵⁵ [Eurobarometr 1998: 59]. Tedy, i přes další změnu otázky, se odpovědi nezměnily ve prospěch, ale v neprospěch evropské identity. Evidentně došlo k radikálnímu propadu v hodnotě označující ty, kdož se považují za Evropany. Z dílčích výsledků členských zemí mne zaujaly především ty ze států jako Lucembursko, kde je, oproti ostatním státům, vysoký podíl těch, kdo se cítí být Evropany. Autoři výzkumu to vysvětlují slovy „*Protože se Lucembursko sestává z velké části z cizinců z dalších zemí EU, my jsme několikrát shledali, že lidé se v této zemi raději cítí pouze jako Evropani*“⁵⁶ [Eurobarometr 1998: 59]. Doplnková otázka k evropské identitě se nyní netýkala hodnot, jež by respondenti považovali či za evropské, ale toho, zda si myslí, že něco jako evropská kulturní identita

⁵⁴ „*Although one can still not speak of the existence of a truly European identity, the majority of EU citizens feels to some extent European*“ [Eurobarometr 1998: 59]

⁵⁵ „*only European 4%, European&nationality 7%, nationality&evropan 43%, only nationality 43%*“ [Eurobarometr 1998: 59]

⁵⁶ „*Because Luxembourg contains a high proportion of citizens from other EU countries, we once again find that people in this country are most likely to feel European only*“ [Eurobarometr 1998: 59]

vůbec existuje „Eurobarometr také poprvé měřil, zda lidé souhlasí, nebo nesouhlasí, že existuje evropská kulturní identita, která je sdílená všemi Evropany“⁵⁷ [Eurobarometr 1998: 60]. Souhlasilo 38 % respondentů, zbytek byl proti. Možná optimističtější výsledek, nežli otázka po ztotožnění. Pokud ale souhlasí necelých čtyřicet procent respondentů s pouhou existencí evropské identity, nelze se divit, že ztotožnění nabylo tak malého zastoupení. Ani v rámci odpovědí na tuto otázku nelze uvažovat o prokázání platnosti evropské identity. Evropská komise je však přesvědčena, že položení této otázky ukázalo význam, který respondenti vyjadřují rozdílností v odpovědích na otázky ptající se po evropské identitě „Odpovědi na tuto otázku ukazují, že lidé dělají jasný rozdíl mezi cítěním Evropanství a existencí Evropské kulturní identity...“⁵⁸ [Eurobarometr 1998: 60].

9.6 EUROBAROMETR 2007

Eurobarometr 67 [online]. European Commission, 2007 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_en.htm

Ročník: 2007

Číslo: 67

Státy: 27

Okolnosti: vypsání Lisabonské smlouvy

První otázka vztahující se k evropské identitě se nacházela překvapivě (anebo symbolicky) v části nazvané Demokracie „QA40 Podle tvého názoru, mezi těmito vlivy, které z nich nejvíce tvoří cítění společnosti mezi občany Evropské unie?“⁵⁹ [Eurobarometr 2007: kap. 2, část. 1, 64]. Jednotlivé hodnoty odpovědí byly „Kultura 27 %, Hospodářství 27 %, Historie 21 %, Sporty 20 %, Hodnoty 20 %, Solidarita s chudšími

⁵⁷ „...Eurobarometer has also for the first time measured whether people agree or disagree that there is a European cultural identity that is shared by all Europeans“ [Eurobarometr 1998:60].

⁵⁸ „The answers to this question show that people make a clear distinction between feeling European and the existence of a European cultural identity...“ [Eurobarometr 1998: 60].

⁵⁹ „QA40 In your opinion, among the following issues, which are those that most create a feeling of community among European Union citizens?“ [Eurobarometr 2007: kap. 2, část. 1, 64]

*regiony 17 %, Jazyky 17 %, Geografie 16 %, Invence, věda a technologie 14 %, Náboženství 13 %, Legislativa 12 %, Welfare state 12 %*⁶⁰ [Eurobarometr 2007: kap. 2, část. 1, 64], označující míru jejich zařazení do evropské identity. Avšak nejsou tolik vypovídající jako to, kde byla dosažena jednotlivá maxima odpovědí. Nevýznačnější maxima byla dosažena v oblasti Ekonomie „*Ekonomie byla zmíněna respondenty v nových členských státech: 45 % Litevců, 40 % Maďarů, 39 % Estonců, 37 % Slovinců, a 35 % Bulharů byl ohodnocen tento vliv na prvním místě*“⁶¹ [Eurobarometr 2007: kap. 2, část 1, 65]. Bystrý čtenář si všimne, že se jedná o středo-evropské a východo-evropské státy, které se k Unii připojily v posledních letech a které byly od (ekonomického) vývoje Evropy po desítky let odděleny. Historie, jako prvek evropské identity, byla ponejvíce zmíněna „*38 % Slováků, a 32 % Lucemburčanů*“⁶² [Eurobarometr 2007: kap. 2, část 1, 65]. V tomto ročníku se dotazník neptal na evropskou identitu ani přímo, ani v souvislosti s národní identitou. Namísto toho byli respondenti dotazováni, jak moc jsou vázáni k jednotlivým složkám v hierarchii společenského uspořádání „*QA33 Lidé možná cítí rozdílně míru oddanosti k jejich vesnici, městu, k jejich zemi nebo k Evropské unii. Prosím pověz, jak jsi oddán ty*“⁶³ [Eurobarometr 2007: 84]. Ne, ani odpovědi na tuto otázku nebyly pro mne překvapením, neboť oddanost ke konkrétnímu místu žití a zemi předčily opět Unii „*Evropané se cítí vůči své vesnici (86 %) a jejich zemi (91 %)... ..vůči Evropské unii (53 %)*“⁶⁴ [Eurobarometr 2007: 84]. Z hlubších analýz výsledků mne osobně zaujala tato, kde se projevil vzdělání a pohlaví „*55 % mužů a 61 % těch, kdo studovali – starších 20 let a více – označilo sebe za oddané Evropské unii, k srovnání pak 51 % žen a 43 % těch, kdo opustili školu před 16 rokem*“⁶⁵ [Eurobarometr 2007: 85].

---

⁶⁰ „*Culture 27%, Economy27%, History21%, Sports20%, Values20%, Solidarity with poorer regions17%, Languages17%, Geography16%, Invention,science and technology14%, Religion13%, legislation12% Welfare state12%*“ [Eurobarometr 2007: kap. 2, část. 1, 64]

⁶¹ „*The economy was frequently mentioned by respondents in the new Member States: 45% of Lithuanians, 40% of Hungarians, 39% of Estonians, 37% of Slovenians and 35% of Bulgarians ranked this issue in first place*“ [Eurobarometr 2007: kap. 2, část 1, 65]

⁶² „*by 38% of respondents in Slovakia and 32% in Luxembourg*“ [Eurobarometr 2007 kap. 2, část 1, s65]

⁶³ „*QA33 People may feel different levels of attachment to their village, town or city, to their country or to the European Union. Please tell me how attached you*“ [Eurobarometr 2007: 84]

⁶⁴ „*Europeans feel towards their village (86%) and their country (91%)... ..they feel towards the European Union (53%)*“ [Eurobarometr 2007: 84]

⁶⁵ „*55% of men and 61% of those who studied up to the age of 20 or more consider themselves attached to the European Union, compared with 51% of women and 43% of those who left school before the age of 16*“ [Eurobarometr 2007: 85].

9.7 EUROBAROMETR 2014

Eurobarometr 82 [online]. European Commission, 2014 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_first_en.pdf

Ročník: 2014

Číslo: 82

Státy: 28

Okolnosti: válka na Ukrajině

Ta klíčová otázka, která má nejblíže k identitě - *Cítíte se jako občan Evropské unie?* - byla stanovena jako jeden z výroků, ke kterému měli respondenti vyjádřit souhlas anebo nesouhlas. Dichotomická varianta odpovědi se ukázala jako donucovací, ale zároveň mimořádně vhodná. Záporně odpovědělo 35 % respondentů, kladnou odpověď podalo 63 % respondentů. Z hlediska zemí s největším podílem respondentů, kteří se cítili být občany Evropské unie „*toto cítění je nejvíce rozšířeno v Lucembursku (89 %) a na Maltě (85 %), ale značné proporce jsou měřeny také v Estonsku (78 %), Finsku (76 %), Švédsku (76 %)*“⁶⁶ [Eurobarometr 2014: 26]. Naopak, nejmenší podíly měly státy jako „*Řecko (55 %), Itálie (51 %), a Bulharsko (51 %)*“⁶⁷ [Eurobarometr 2014: 26]. Z pohledu Řecka jako státu se nelze divit, že v situaci, v jaké je, a zejména z pohledu řeckého lidu, se respondenti necítí být tolik občany Unie, jak je tomu jinde. Zajímavá je situace Bulharska, neb je to jeden z nejmladších členů Unie. Možná v jeho případě dosud nebyly naplněny očekávání, která lidé měli od vstupu do EU. Dalším faktorem, který by mohl přispět k rozpolcenosti v odpovědi na tuto otázku, bylo dění na sousední Ukrajině. Vůbec prvním dotazem Eurobarometru bylo *Jaký obraz podle nich EU má?. Respondenti na něj odpověděli tak, že „většina Evropanů má pozitivní obrázek EU (39 %, + 4 procenta od jara 2014), zatímco 37 % má neutrální obrázek (37 %, -1) a několik má negativní obrázek (22 %, -3)“*⁶⁸ [Eurobarometr 2014: 7].

⁶⁶ „... *this feeling is most widespread in Luxembourg (89%) and Malta (85%), but substantial proportions are also measured in Estonia (78%), Finland (76%), Sweden (76%)*“ [Eurobarometr 2014: 26]

⁶⁷ „*Greece (55%), Italy (51%) and Bulgaria (51%)*“ [Eurobarometr 2014: 26]

⁶⁸ „*a majority of Europeans have a positive image of the EU (39%, +4 percentage points since spring 2014), while 37% have a neutral image (37%, -1), and fewer have a negative image (22%, -3)*“ [Eurobarometr 2014: 7]

Statistika Eurobarometru ukazuje zlepšení obrazu Unie v očích jejich občanů, ale je to za velmi krátkou dobu, takže se nemůže jednat o nic významného.

10. KRITICKÝ SOUHRN STATISTICKÉHO PŘEHLEDU

Z těch statistických šetření, jež jsem přečetl, jsem usoudil, že samotný výzkum Eurobarometr není, dle mého názoru, příliš reliabilní, neboť vzorek respondentů je i přes možnosti relativně nízký - při posledním dotazování šlo o 28 000 respondentů za cca půl miliardy lidí. Je sice faktem, že k vědeckému ověření stačí vzorek o 1 000 lidech, což je v tomto případě pro každou zemi splněno, ale též je ověřeno, že reliabilní výzkum pracuje se vzorkem nejméně 10 % populace. Těchto 10 % by v případě Eurobarometru představovalo padesát milionů lidí, pro představu zmíněných 28 000 lidí tvoří pět promile evropské populace. Dále změny otázek ptajících se po evropské identitě a ztotožnění se s ní komplikují souvislou analýzu trendu evropské identity a samy o sobě působí neuceleně a tedy i nespolehlivě. Vznik výzkumu v roce 1973, ač to není nikde explicitně uvedeno, byl zřejmě zaveden po definování evropské identity v Deklaraci Evropské identity z Kodaně.

Nejpříznačnější jsou otázky po ztotožnění se respondentů s evropskou identitou, evropským občanstvím. Kvůli variabilitě otázek a jejich odpovědí budu uvažovat jen o zcela projeveném souhlasu/ ztotožnění, i když se tak nejedná o zcela správný postup a postoj. Podoba časové řady ztotožnění se má následující charakter: 16 %, 15 %, 4 %, 53 %, 63 %. Těžko ale říci, která z hodnot má pravdě nejbliže, dle mého by byly pravdě nejbliže data z prvních dvou jmenovaných ročníků (1982 a 1990). Eurobarometr 1998 ukázal, že lidé se rozhodně nebudou definovat jako Evropané na úkor národnosti, což by znamenalo stále velké národnostní citění u Evropanů. V posledních dvou jmenovaných ročnících (2007, 2014) je patrný výrazný posun ve vnímání evropanství, ale pravděpodobné je větší ovlivnění výsledku formou otázky, nežli názory respondentů.

Zajímavé je porovnání hodnot, jež byly respondenty považovány za evropské, z let 1990 a 2007. Zatímco v roce 1990 se nejvýraznějšími staly tyto hodnoty: *mír* 47 %, *demokracie* 38 %, *kultura* 33 %, *kvalita života* 28 %, *životní cesta* 26 %, *standard bydlení* 23 %, tak v roce 2007 se na seznamu evropských hodnot objevily tyto: *kultura* 27 %, *hospodářství* 27 %, *historie* 21 %, *sporty* 20 %, *hodnoty* 20 %, *Solidarita s chudšími regiony* 17 %, *Jazyky* 17 %, *Geografie* 16 %, *Inovace, věda a technologie* 14 %, *Náboženství* 13 %, *Právo* 12 % *Welfare state* 12 %. Společně jmenovanou hodnotou byla pouze kultura (33 %, resp. 27 %), která se umístila mezi prvními hodnotami v obou ročnících. Skupinové rozdíly mezi hodnotami těchto ročníků jsou zčásti způsobeny tím,

že množství evropských hodnot definovaných v roce 2007 bylo širší. Tato šíře dává naopak tušit, že vymezit něco opravdu evropského vyžaduje mnoho konceptů. Přestože ani v jednom z Eurobarometrů se hodnoty nevymezovaly vůči ostatním hodnotám, jejich hodnota nebyla nikterak vysoká, žádná nedosáhla ani 50 %, a nelze je tedy brát za nezpochybnitelné. Celkový obraz pak ilustruje zodpovězení otázky z ročníku 1998, zda respondenti uvažují o tom, že by bylo něco jako evropská identita sdružující všechny Evropany, kdy 62 % dotázaných odpovědělo, že nic takového jako sdružující evropská identita nemůže být.

Přehled statistických šetření ukázal, jak lze měřit postoj občanů Unie, který mají k Unii. Otázky šetření Eurobarometr jsou nekonzistentní a právě jejich přizpůsobování devalvuje smysl takového dotazování. Vzorek výzkumu, který představuje několik respondentů, nemůže být nikdy reprezentativní. Když uvážíme fakt, že členské státy vstupovaly do Unie na základě občanského referenda o přijetí do EU, pak jsou výsledky šetření Eurobarometr zarážející.

Avšak pokud ustanovíme celé šetření a dosažené výsledky jako platné, musíme konstatovat, že v posledních devíti letech narostlo ztotožnění se s Evropskou unií a její identitou. To je možné také tím, že když nyní postihuje území Evropské unie takřka celou Evropu, tak se vzrostla podle respondentů legitimita Unie k debatě o evropanství. I přes nárůst této hodnoty, jiné společné hodnoty Evropy nezískaly vysoká hodnocení a nelze je tedy prokázat, pouze jedna z nich zůstala konstantní, a to „*Kultura*“. Se zodpovězením otázky po existenci něčeho jako evropská identita, která spojuje všechny Evropany, odpovědělo záporně 62 %. V datech se ukázala rozdílnost evropanství v Unii a evropské identity *a priori*. Ať už analyzujeme data či výzkum samotný, vychází z toho jedině, a to, že evropská identita není lidmi z Evropy vnímána jako existující a nespojují ji s EU.

11. REFLEXE

Pokud se máme podívat na kritické souhrny jednotlivých analýz, pak obrazy evropské identity vzešlé z těchto analýz jsou velmi rozdílné. Jejich komparace je pravděpodobněji symbolická, protože toto porovnání není veskrze rovnocenné. Zaprvé z hlediska toho, že každá analýza vycházela z jiné dimenze klíčových pojmů, zadruhé z hlediska, že analýza dokumentů zde zastává vědecky tu více validní část práce. Pomocí historické analýzy jsem našel následující koncepty, jež jsou zahrnuty v pojmu evropská identita. Jsou jimi *křesťanství*, *spor s islámem*, *kolonialismus*, *věda (jako ideologie)*, *mysl pro právo (zejména občanské a mezinárodní)*, *člověk „sofista“*. Některé z těchto konceptů, konkrétně křesťanství, spor s islámem a mysl pro právo, jsou spjaty se dvěma specifikacemi, které Valéry označil za symbolizované Jeruzalémem a Římem. Tedy *křesťanství a spor s islámem* jsou rozhodně spjaté s Jeruzalémem, zatímco *mysl pro právo* je spjat s Římem, který položil základy evropského práva. Na druhou stranu, některé koncepty, jako například *kolonialismus* (od něhož bylo upuštěno) a *člověk – sofista* (jenž Evropa už nepovažuje pouze za svůj), dnes nemají takovou platnost, jako ty, které byly přijaty za své, ale patří do vývoje evropské identity, tedy i do ní samotné. Jestliže tedy Anthony Smith ve svém článku namítal, že by se hledání a definování evropské politiky neobešlo bez předpojatosti, pak v případě mé historické analýzy byla tato předpojatost redukována na absolutní minimum.

Analýza dokumentů byla provedena za účelem nalézt to, jak evropskou identitu definuje Evropská unie a jí předcházející organizace. Klíčovým dokumentem analýzy byla Deklarace Evropské identity z Kodaně, v níž se Devítka sebeurčila za výhradního nositele evropské identity. Pokud by se uvažovalo o Evropanech jako o supranárodu, Devítka a následně Evropská unie si určují právo na to říkat, kdo Evropanem je a kdo ne, tudíž berou právo na sebeurčení někoho jako Evropana, třebaže s nimi není. Výzkum Eurobarometr, jak referovala Fialová ve své práci, je prováděn Komisí Evropské unie právě od roku 1973. Shoda v roce vydání Eurobarometru a Deklarace Evropské identity přispívá k úvaze, že název „barometr“ je příhodný, neboť o těchto statistických šetřeních nelze uvažovat v široké míře jako o vědecké práci, protože byla vedena proto za účelem ověření, jak je evropská identita, definovaná Unií, přijímána jejími občany. Než se navrátím zpět k nejdůležitějším poznatkům analýzy dokumentů, musím uvést k výzkumu ohledně Eurobarometru o jeden fakt navíc, a sice že Itálie a Řecko patřily v roce 2014 spolu

s Bulharskem k nejméně nadšeným státům, naopak Finsko, Švédsko a Estonsko k největším příznivcům občanství v Unii. I když se jedná o jinou dimenzi, tak nejenom ve výzkumu o sítích z Utrechtské univerzity, nýbrž i v Eurobarometru bylo zjištěno rozdělení na Sever-Jih, a to v jednom případě komisařů a v druhém případě občanů Unie. Koncepty, jež byly nejčastěji a jediné detekovány ve smlouvách Evropské unie a jí přechozích organizacích, byly - *zastupitelská demokracie, svoboda, mír, bezpečí, lidská práva, smysl pro právo a hodnoty, z kterých jmenované hodnoty vzešly*. Tato formulace je ověřená a oprávněná, ale vzpomeneme-li si na Smithovu poznámku, zda je možné definovat originální (na toto slovo stavím důraz) evropskou identitu, pak tyto hodnoty jsou obecné a k originalitě blízko nemají.

Za více validní považuji analýzu dokumentů, tedy ke konceptům v této analýze jsem komentoval koncepty evropské identity z historické analýzy. Jediným společným konceptem, který byl detekován v obou analýzách, byl *smysl pro právo*. Ten byl několikrát uveden ve smlouvách jako klíčová složka evropské identity a současně se v historické analýze tento koncept objevil skrze právo občanské a mezinárodní. Další koncepty, jež byly nalezeny pomocí historické analýzy, se shodují spíš okrajově a pouze za předpokladu, že bychom je jako spojující identifikovat chtěli. Dobře se však tyto koncepty - *křesťanství, spor s islámem, kolonialismus, věda (jako ideologie), smysl pro právo (zejména občanské a mezinárodní), člověk - sofista* - schovají pod sousloví uvedené ve smlouvách „...a hodnoty, z kterých jmenované hodnoty vzešly“. Možné je, že Evropská unie neuvádí všechny hodnoty a že by v širším znění mohla být evropská identita třeba nejasná, anebo ty hodnoty (koncepty) skrývající se za souslovím nejsou podle Evropské unie v dnešním čase natolik aktuální. V současné pozici nelze sice potvrdit, zda Evropská unie výše zmíněným souslovím „...a hodnoty, z kterých jmenované hodnoty vzešly“ měla na mysli zrovna ty hodnoty, koncepty, jež se objevily v historické analýze. Pozitivní tedy je, že i přes primární pohled na skupiny konceptů nelze připustit jejich kontradikci. Avšak, dle mého názoru, je tímto nabízen prostor, aby si každý z národů v Evropské unii dosadil takové hodnoty, které podle něj vedou k hodnotám současné, vymezené identity Evropské unie.

ZÁVĚR

Na počátku své práce jsem si dal za cíl nalézt pomocí vhodně zvolených metodologických postupů známky, projevy evropské identity v evropské politice, a to dle vymezeného chápání pojmů. Pomocí historické analýzy jsem hledal ty známky evropské identity, kdy byly myšlenky a události definovány jako politické a identita přisouzená. Tak jsem dospěl k těmto konceptům evropské identity - *křesťanství, spor s islámem, kolonialismus, věda (jako ideologie), smysl pro právo (zejména občanské a mezinárodní), člověk - sofista*. Skrze analýzu dokumentů (Smlouvy a Deklarace Evropské unie) jsem hledal takové stopy evropské identity, kde byly myšlenky vedené a fungující jako politické a současně identita byla budována. Tato analýza představila, že Evropskou unií a jí předcházejícími organizacemi je evropská identita charakterizována těmito hodnotami - *zastupitelská demokracie, svoboda, mír, bezpečí, lidská práva, smysl pro právo, a hodnoty, z kterých jmenované hodnoty vzešly*, a že Evropská Unie se považuje za výhradního držitele a propagátora těchto hodnot. Rovněž bylo zjištěno, že každá ze Smluv ustanovila taková opatření, která chránila tyto hodnoty a byla na nich postavena.

Analýza přehledu šetření Eurobarometr, která čerpala data ze samotné struktury Evropy, totiž názorů občanů Evropské unie, ukázala, že otázky Eurobarometru byly dlouhodobě nekonzistentní, že data výzkumu byla získána na malém vzorku a hlavně, že občané Evropské unie vnímají rozdíl mezi občanstvím Evropské unie a evropskou identitou.

Jestliže je tedy evropská identita definována a budována politikou, jako *zastupitelská demokracie, svoboda, mír, bezpečí, lidská práva, smysl pro právo, a hodnoty (křesťanství, spor s islámem, kolonialismus, věda (jako ideologie), smysl pro právo (zejména občanské a mezinárodní), člověk - sofista)*, z kterých jmenované hodnoty vzešly, pak s přihlédnutím ke kritickému souhrnu přehledu statistických šetření, který zněl v neprospěch vnímání evropské identity evropským lidem, a to nejvíce z důvodu rozdílného vnímání pojmů občanství EU a evropanství mimo občanství EU, vyplývá, že takovou politikou není mnoho Evropanů zaujato a proto se k evropanství také nehlásí. Za účelem zodpovězení výzkumné otázky *Lze spatřovat v evropské politice stopy po něčem, co je evropskou identitou?*, musím na základě poznaného konstatovat: Ano, skutečně lze spatřovat stopy evropské identity v evropské politice, a to nejen v prohlášeních, ale i skutečných opatřeních, která jsou zavedena ve smlouvách. Avšak tyto stopy evropské identity jsou vnímány především těmi, kteří projevují zájem o evropskou identitu, jako jsou politici, kteří ji tvoří či akademici, kteří ji zkoumají.

SUMMARY

In the beginning of thesis I gave myself the aim to find, by the help of methodological procedure, the marks, the badges of European identity in the European policy, according to defined terms. By the help of historical analysis, I searched such marks of European identity, when the ideas and events were defined like the political and identities imputed. By this way I found these following concepts of European identity - *christianity, contradiction with islam, colonialism, science (like an ideology), rule of the law (particularly citizen's law and international law), man - sophist*. Through the analysis of documents - Treaties and Declaration of European Union, I was looking for such badges of European identity, where the ideas were formed and functioning like the political ideas, whereas the identity was framed. This analysis expressed, that by the European Union and foregoing organisations, is European identity characterised by these values - *representative democracy, liberty, peace, security, human rights, rule of the law, and values, from which these emerged*, and that have defined itself as the unique bearer and propagator of these values. Also there were referred, that everyone of all treaties declared such provisions, which defended these values and on these values were founded. The analysis of the overview of the Eurobarometer research, which acquired data from the unique structure of Europe, thus opinions of citizens of the European Union, demonstrated, that questions of Eurobarometer research were not consistent in longtime, that data of research were gained from a little sample, and mainly, that citizens of the European Union feel difference between the citizenship of the European Union and European identity.

If there is defined and framed European identity by policy like the *representative democracy, liberty, peace, security, human rights, rule of the law, and values (christianity, contradiction with islam, colonialism, science (like an ideology), rule of the law (particularly citizen's law and international law), man - sophist), from which these emerged*. After that result, with accordance of the conclusion of the overview of the Eurobarometer research, which was unfavorable for the detection of European identity by European people, mainly due to different perceiving of terms of citizenship of the European Union and the European identity, that not many of the citizens of the European Union are interested by such policy. For the purpose of answering the research question - *Could we find something in European policy, what we should to call as marks of European identity?*, I must say on the basis of identified - Yes, it is possible to see the

marks of European identity in European policy and not only in declarations, but also in real provisions, which are grounded in treaties. However, these badges of the European identity are detected primarily by those, who are interested in European identity, such as politicians, who make it, and such as scholars, who study it.

POUŽITÁ LITERATURA

BAYLEY, Paul a Geoffrey WILLIAMS. *European identity: what the media say*. New York: Oxford University Press, 2012, 320 p. ISBN 978-019-9602-308

EUROPEAN UNION *Access to European parliament, council and commission documents - A user's guide*, Luxembourg, 2002, ISBN 92-894-1903-2

Eurobarometr 17 [online]. European Commission, 1982 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb17/eb17_en.htm

Eurobarometr 33 [online]. European Commission, 1990 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb33/eb33_en.htm

Eurobarometr 50 [online]. European Commission, 1998 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb50/eb50_en.htm

Eurobarometr 67 [online]. European Commission, 2007 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_en.htm

Eurobarometr 82 [online]. European Commission, 2014 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_first_en.pdf

EVROPSKÁ SPOLEČENSTVÍ. Bulletin of the European Communities. December 1973, No 12. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities. "*Declaration on European Identity*", p. 118-122. Dostupné z: http://www.cvce.eu/obj/declaration_on_european_identity_copenhagen_14_december_1973-en-02798dc9-9c694b7d-b2c9-f03a8db7da32.html

- EVROPSKÁ SPOLEČENSTVÍ. *Mergerská Smlouva*. In: [online]. Brusel, 1965 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: http://www.cvce.eu/obj/treaty_establishing_a_single_council_and_a_single_commission_of_the_european_communities_8_april_1965-en-be427f35-bec6-4872-9afa-e9602d628aea.html
- EVROPSKÁ UNIE. *Lisabonská smlouva*. In: [online]. Lisabon, 2007 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>
- EVROPSKÁ UNIE. *Maastrichtská smlouva*. In: [online]. 1992 [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>
- FANON, Frantz. *Černá kůže, bílé masky: postkoloniální myšlení I*. Vyd. 1. Praha: Tranzit, 2011, 191 s. Navigace, sv. 8. ISBN 978-808-7259-122.
- FIALOVÁ, Marta. *Evropská identita: proměny v čase a prostoru* [online]. 2010 [cit. 2015-04-14]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Pavel Pšeja.
- GEISS, Imanuel. *Dějiny světa v souvislostech*. Vyd. 1. Praha: Ivo Železný, 1999, 529 s. ISBN 80-240-0453-4.
- GELLNER, Ernest [z anglického originálu ...přeložila Eva MUSILOVÁ]. *Pluh, meč a kniha: struktura lidských dějin*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 978-808-5959-871.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1., aktualiz. a rozš. /. Editor Philip W Sutton. Překlad Tereza Jiroutová Kynčlová. Praha: Argo, 2013, 1049 s. ISBN 978-802-5708-071
- HAYWOOD, John. *Encyklopedie Historie světa: Atlas světových dějin*. 1. vyd. Praha: Columbus, 1998, neprav. ISBN 80-859-2881-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

INTERNATIONAL VISEGRAD FUND *Two decades of Visegrad cooperation: Selected V4 Bibliography*. Bratislava: International Visegrad Fund, 2011. 288p. ISBN 9788097082802

PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník: I. svazek A-O*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.

SMITH D. ANTHONY “*National Identity and the Idea of European Unity*” *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 68, No. 1 (Jan., 1992), pp. 55-76

SUREYNEK, A. *Základy sociologického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Management Press, 2001, 160 s. ISBN 80-726-1038-4.

SUVARIEROL S. 2007 *Beyond the Myth of Nationality: A Study on the Networks of European Commission Officials* Utrecht University ISBN 978 90 5972 228 6

TODOROV, BRACHER *European Identity* South Central Review Vol. 25, No. 3, Intellectuals, Nationalisms, and European Identity (Fall, 2008), pp. 3-15

UŠIAK J. *Premeny suverenity Európskych štátov v kontexte vybraných teórií medzinárodných vzťahov* in *Současná Evropa*, vydání 1., číslo 2., Bratislava 2009 ISSN1804-1280

VOGT, JULIE ANNA (2012) *From policy to identity: regions at the heart of the European project*. PhD thesis, The London School of Economics and Political Science (LSE).

ZÁPADNÍ EVROPSKÁ UNIE. *Text of Modified Brussels Treaty* (Paris, 23 October 1954). [ON-LINE]. [Brussels]: Western European Union, [06.10.2000]. Dostupné z: http://www.cvce.eu/obj/modified_brussels_treaty_paris_23_october_1954-en-7d182408-0ff6-432e-b793-0d1065ebe695.html

Seznam příloh

Příloha č. 1: Schéma výzkumu (schéma)

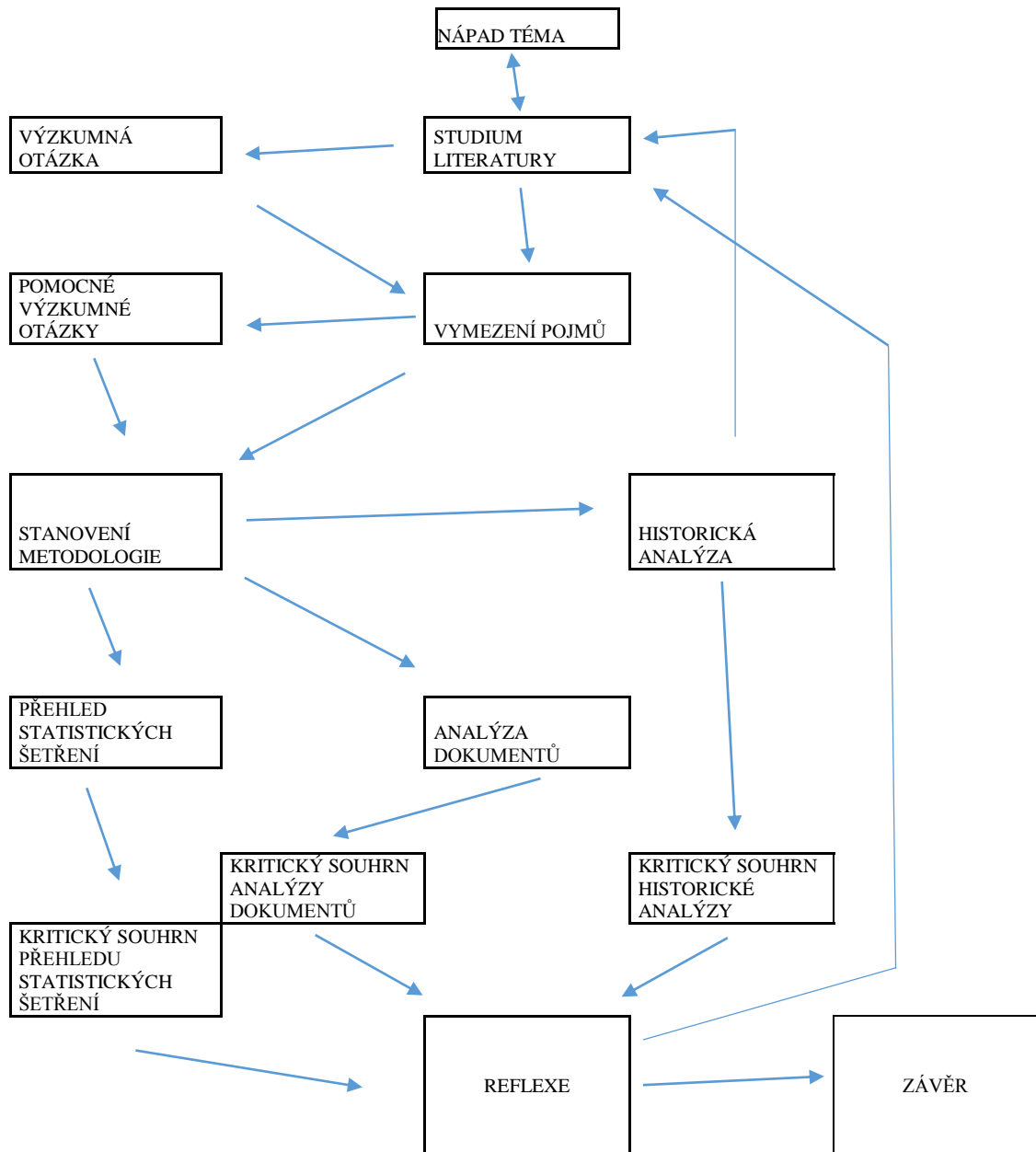
Příloha č. 2: Mapa historické analýzy (schéma)

Příloha č. 3: Seznam dokumentů Evropské unie (seznam)

Příloha č. 4: Komparace skupin konceptů (tabulka)

Přílohy

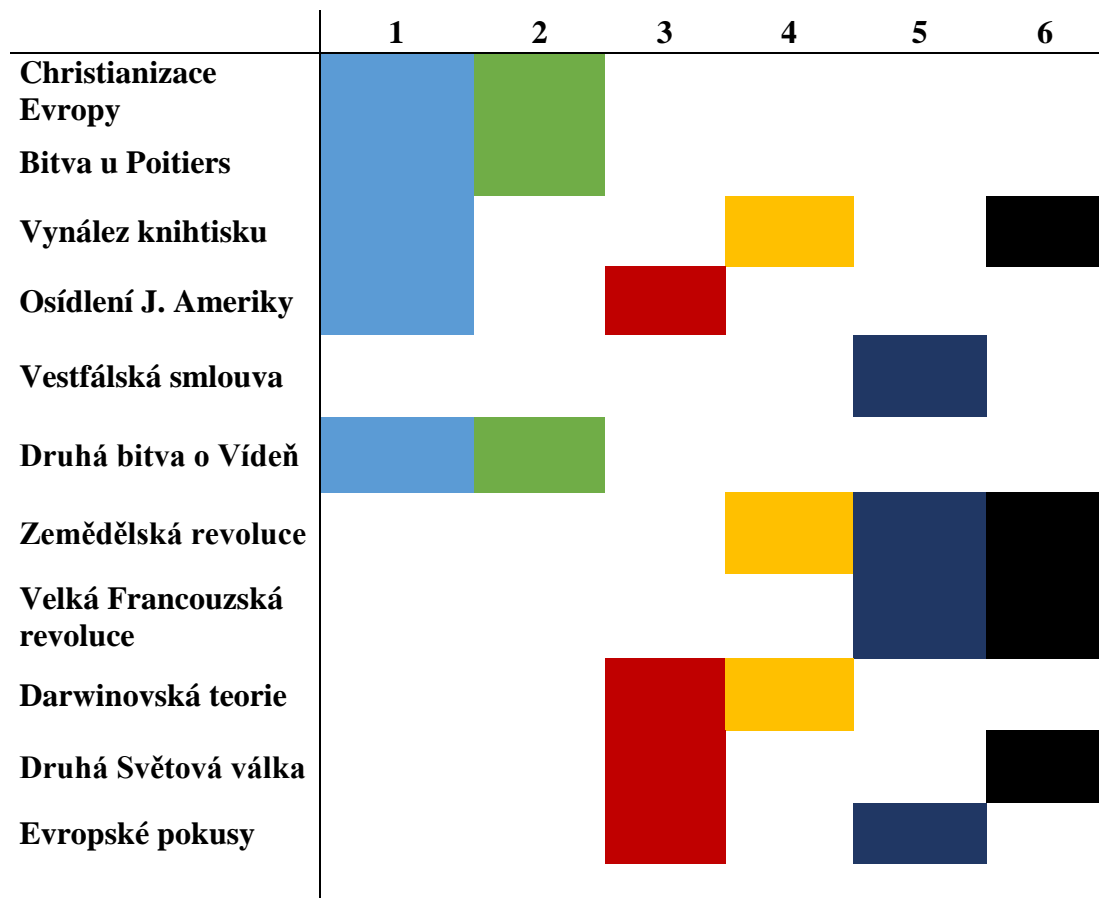
Příloha č. 1: Schéma výzkumu

Příloha č. 2: Mapa historické analýzy

Seznam konceptů:

- 1 *křesťanství*
- 2 *spor s islámem*
- 3 *kolonialismus*
- 4 *věda (jako ideologie)*
- 5 *smysl pro právo*
- 6 *člověk sofista*

Příloha č. 3: Seznam dokumentů Evropské unie

Název	Organizace	Počet států	Místo	Doba
Bruselský pakt, Pařížské dohody	Bruselský pakt, Západní Evropská Unie	5, 7	Brusel, Paříž	1948, 1954
Mergerská smlouva (Slučovací)	Evropská Společenství	6	Brusel	1965
Deklarace Evropské identity	Evropská Společenství	9	Kodaň	1973
Maastrichtská smlouva	Evropská Unie	12	Maastricht	1992
Lisabonská smlouva	Evropská Unie	27	Lisabon	2009

Příloha č. 4: Komparace skupin konceptů

Historická analýza	Analýza dokumentů
<i>smysl pro právo</i>	<i>smysl pro právo</i>
<i>křesťanství</i>	<i>zastupitelská demokracie</i>
<i>spor s islámem</i>	<i>lidská práva</i>
<i>kolonialismus</i>	<i>svoboda</i>
<i>věda (jako ideologie)</i>	<i>mír</i>
<i>člověk - sofista</i>	<i>bezpečí</i>

Pouze jeden koncept je shodný. Na prvý (striktní) pohled je podobnost skupin konceptů vzdálena.